संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को प्रतिवेदनमा त्रुटि भएको भन्ने सम्बन्धमा गठित संसदीय छानबिन विशेष समितिको प्रतिवेदन, २०८२

संघीय संसद
प्रतिनिधि सभा
संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को प्रतिवेदनमा त्रुटि भएको भन्ने
सम्बन्धमा गठित संसदीय छानबिन विशेष समिति

संघीय संसद

प्रतिनिधि सभा

संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को प्रतिवेदनमा त्रुटि भएको भन्ने सम्बन्धमा गठित संसदीय छानबिन विशेष समिति,

प.सं.: ०८२/८३

च.नं.: ५४

सिंहदरबार, काठमाडौं।

मिति: २०८२।०५।१८

सम्माननीय सभामुखज्यू,

प्रतिनिधि सभा।

विषय: प्रतिवेदन पेश गरिएको।

प्रस्तुत विषयमा प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम १०० बमोजिम प्रतिनिधि सभाबाट मिति २०८२ साउन १३ गते संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० सम्बन्धी राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिको प्रतिवेदनमा त्रुटि भएको भन्ने सम्बन्धमा गठित यस समितिले समितिको प्रदान गरेको कार्यादेश बमोजिम छानबिन कार्य सम्पन्न गरी प्रस्तुत प्रतिवेदन प्रतिनिधि सभामा पेश गरेका छौं।

[illegible]
सचिव

मा. [illegible]
सभापति

मा. [illegible]
सदस्य

मा. [illegible]
सदस्य

मा. [illegible] प्रसाद आचार्य
सदस्य

मा. [illegible]
सदस्य

मा. [illegible] कार्की
सदस्य

मा. [illegible] सिंह
सदस्य

संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को प्रतिवेदनमा त्रुटि भएको भन्ने सम्बन्धमा गठित संसदीय छानबिन विशेष समिति

समितिका माननीय सदस्यहरू

क्र.सं.	नाम थर	पद
१.	मा. जीवन परियार	सभापति
२.	मा. कृष्णा राई	सदस्य
३.	मा. गणेश पराजुली	सदस्य
४.	मा. नारायण प्रसाद आचार्य	सदस्य
५.	मा. [illegible]	सदस्य
६.	मा. हिरा कार्की	सदस्य
७.	मा. सुनिल मिश्र	सदस्य

समिति सचिवालयमा कार्यरत कर्मचारीहरू

क्र.सं.	पद	नाम थर
१	सहसचिव	श्री मनोज कुमार गिरी
२	उपसचिव	श्री [illegible]
३	उपसचिव (कानून)	श्री कल्पना कुमारी खतिवडा
४	शाखा अधिकृत	श्री रञ्जना अधिकारी
५	शाखा अधिकृत	श्री पवन महत
६	कम्प्युटर अपरेटर	श्री [illegible]
७	नायब सहायक	श्री कुमार शर्मा
८	कार्यालय सहयोगी	श्री पार्वती अवस्थी

[illegible]

क्र.सं.	पद	नाम श्री
१	[illegible]	श्री [illegible]
२	[illegible]	श्री [illegible]
३	[illegible]	श्री [illegible]

<u>प्रस्तुति</u>

सम्माननीय सभामुख महोदय,
माननीय सदस्यहरू,
नेपालको संविधानको धारा २८५ ले नेपाल सरकारले देशको प्रशासन सञ्चालन गर्न संघीय निजामती सेवा र आवश्यकता अनुसार अन्य सरकारी सेवाहरूको गठन गर्न सक्ने र त्यस्ता सेवाहरूको गठन, सञ्चालन र सेवाका शर्त संघीय ऐन बमोजिम हुने व्यवस्था गरेको छ। उल्लिखित संवैधानिक व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले २०७५ सालमा नै संघीय निजामती सेवाको गठन, सञ्चालन र सेवाको शर्त सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक संघीय संसद प्रतिनिधिसभामा दर्ता गरेकोमा मिति २०७७ पौष ५ गते तत्कालीन प्रतिनिधि सभा [illegible] उक्त विधेयक मिति २०७८ असोज १९ गतेको नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को निर्णय बमोजिम प्रतिनिधि सभाबाट नेपाल सरकारले फिर्ता लिएको थियो।

तत्पश्चात् मिति २०८० फागुन २१ को "संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८०" संघीय संसद, प्रतिनिधि सभामा दर्ता भएकोमा प्रतिनिधि सभाको मिति २०८० चैत १ गतेको बैठकमा सभाको मिति २०८१ वैशाख १४ गतेको बैठकले सो विधेयकमाथि [illegible] प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम ११० बमोजिम राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिमा पठाएकोमा समितिले मिति २०८१ [illegible] १ गते विधेयकको [illegible] उपसमिति गठन गरी [illegible] मिति २०८२ असार १ गतेको बैठकमा पेश गरेको र मिति २०८२ असार १४ [illegible] उक्त विधेयक प्रतिनिधि सभाबाट [illegible] उक्त विधेयकको दफा ८२ को उपदफा (२) मा समितिले [illegible] उपदफा (४) [illegible] राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिको मिति २०८२ असार १८ गतेको बैठकको निर्णय तथा सभाको [illegible] प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम १६० बमोजिम २०८२ असार २३ को संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को प्रतिवेदन [illegible] तथा संघीय [illegible] गर्न प्रतिनिधि सभाबाट [illegible] माननीय [illegible]

माननीय [illegible] प्रसाद आचार्य, माननीय माधव सापकोटा, माननीय [illegible] कार्की र माननीय [illegible] सिंह [illegible] बाट [illegible] [illegible] तथा [illegible] [illegible] समिति गठन भएको थियो।

समितिले प्राप्त कार्यादेशको कार्यान्वयन गर्ने सिलसिलामा मिति २०८२ साउन १२ गते संसद भवन, नयाँबानेश्वरमा सम्माननीय सभामुखको [illegible] [illegible] समितिका माननीय [illegible] [illegible] प्रारम्भिक बैठक बसी आवश्यक परामर्शको कार्य गर्‍यो। तत्पश्चात् केही दिन [illegible] [illegible] बसे समितिको बैठकमा [illegible] पहिलो बैठक बसी कार्य प्रारम्भ गरियो। समितिले कार्यादेशलाई व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा [illegible] र कार्यतालिका बनाई कार्य अगाडि बढाएको थियो। तत्पश्चात बैठकहरूमा [illegible] तथा [illegible] समितिका विभिन्न बैठकहरूमा उक्त विधेयकको दफा ८२ र उपसमिति एवं समितिको प्रतिवेदनका सम्बन्धमा भएका छलफलको महत्त्वपूर्ण र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] तथा [illegible] कार्य गर्‍यो। राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिका माननीय सभापति [illegible] समिति तथा उपसमितिका माननीय सदस्यहरू, संघीय [illegible] मुख्य सचिव, प्रमुख सचिव, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] बैठकमा आमन्त्रण गरी [illegible] [illegible] [illegible] गरियो। [illegible] [illegible] संघीय [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], विषय विज्ञ र संघीय संरचना विभिन्न समितिका [illegible] बैठकमा आमन्त्रण गरी आवश्यक राय सुझाव र परामर्श लिने कार्य समेत गर्‍यो। [illegible] समितिको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] तथा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] दिएको थियो।

[illegible] [illegible] [illegible] समितिलाई [illegible] तथा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कार्य [illegible] गरी [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] समितिको [illegible] बैठकको निर्णय अनुसार [illegible] [illegible] २०८२ साउन ९ को बैठकले [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गरी [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] दिएको थियो।

समितिलाई [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] तथा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गरी ३० वटा बैठक बसी समितिले प्रस्तुत प्रतिवेदन

सर्वसाधारणलाई जानकारी गर्ने प्रयास गरेको छ। यस प्रतिवेदनमा विभिन्न तालिकाहरू छ यस्ता सौजन्य र पारदर्शिता अनुसूची समावेश गरिएका छन्।

सभामुख महोदय,

छानबिनको आधारमा यस समितिलाई प्राप्त कार्यादेश सम्बन्धमा समितिले देहायको निष्कर्ष एवं सुझाव प्रस्तुत गरेको छ।

क. कानुनी व्यवस्थामा के कस्ता कमजोरी रहेका छन् सो सम्बन्धमा अध्ययन गर्दा विधेयकमा उल्लेख भएका सुझावहरू समेटिएको, परिमार्जित गरिएको प्रतिवेदन पेश गर्नु अघि समितिमा सम्बन्धित मन्त्रालयको अभिमत लिने र सुझाव मागिएको, सम्बन्धित प्रतिवेदनसँग मूल विधेयक एकीकरण गरी विधायन शाखाले तयार गरेको र विधेयक अन्तिमरूप दिनको जिम्मेवारी पाएको कार्यमा बेवास्ता भएकाले गल्ती भएको कानुनी व्यवस्थामा त्रुटि भएको देखिन्छ।

ख. विधेयकको दफा ८२ को उपदफा (४) र (५) बीच तालमेल नभएको विषय गम्भीर त्रुटि भएको देखिएकोले सम्बन्धित जिम्मेवार निकायले जिम्मेवारीपूर्वक भूमिका निर्वाह गरेको नदेखिएको।

ग. विधेयकको दफा ८२ को उपदफा (४) र (५) का बीच कानुनी तालमेलका सम्बन्धमा गम्भीर त्रुटि भएको देखिँदा उक्त कार्यमा संलग्न पदाधिकारी वा व्यक्तिलाई के कस्तो कारबाही गर्नु पर्छ भन्ने सम्बन्धमा राजनीतिक व्यक्तिलाई राजनैतिक र नैतिक जिम्मेवारी तथा कर्मचारीको प्रशासनिक र कानुनी जिम्मेवारी हुने हुँदा सोही बमोजिमको सुझाव एवं निष्कर्ष यस समितिको रहेको।

घ. आगामी दिनमा यस्ता त्रुटि हुन नदिन निम्नलिखित सुझावहरू उल्लेख गरिएको छ:-

- मूल विधेयक र समितिको प्रतिवेदन एकीकृत गर्दा विस्तृत रूपमा छलफल गरी आवश्यक व्यवस्था कायम गर्ने।
- विधेयकसम्बन्धी दफावार छलफलमा सम्बन्धित मन्त्रालयका उच्च पदाधिकारीलाई पनि समितिमा पहुँच दिने र विधेयक अनुसारको सम्बन्धित मन्त्रीलाई नै यस सम्बन्धमा बढी जवाफदेही बनाउने व्यवस्था गर्ने।

- विषयवस्तुको प्रकृति अनुसार संकलनमित सुझावहरूलाई सोधीभर र सरोकारवालालाई सम्बोधन एक छोटो समूह बनाई सहभागितालाई विचार गर्ने प्रबन्ध मिने।
- समितिका निर्णयहरूका पुस्तकालय कायम गर्ने र सम्बन्धित त्रुटि कम गर्न प्रमाणीकृत डिजिटल (अटोमेसन) प्रणाली तयार गरी लागू गर्ने।
- राजनीतिक विवादित प्रक्रियामा रहेका सरोकारवालालाई विधेयकमा के के संशोधन गरिने भन्ने विषय छलफल गरी निर्णय गुणात्मक बैठकमा निर्णयमा सम्बन्धित सरोकारवालाको सहभागिता गरी सहमतिको विकास गर्ने।
- समितिको अन्तिम प्रतिवेदन तयार पार्दा महत्वपूर्ण निष्कर्ष दुवै समितिको बैठक बसी छलफल गराउने।
- जनताको र सहभागी सुनिश्चित गर्न अन्तिम प्रतिवेदनमा समितिका सबै सदस्यहरूको हस्ताक्षर अनिवार्य गर्ने।
- समयमा निश्चयात्मक समितिका सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकारको स्पष्ट उल्लेख गर्नु पर्ने।
- विधायिकी प्रक्रिया, कानुनी ड्राफ्ट र विधायिकी नीतिगत प्रश्नहरूमा सम्बन्धित सरोकारवालालाई नियमित रूपमा विकास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- सचिवालयको क्षमता सुदृढीकरण गरी भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउने।
- संघीय संसदका काम कारबाही, विधायन व्यवस्थापन कार्य र अधिकारसम्बन्ध समयानुकूल सुधार गर्न विधायन व्यवस्थाको अध्ययन र पुनरावलोकन गरी [illegible] समितिको उच्चस्तरीय अध्ययन समिति वा कार्यदल गठन गरी त्यसका आधारमा विधायन व्यवस्थामा सुधार गर्ने।

सभामुख महोदय,

यस समितिको निष्कर्ष र सुझावहरू कार्यान्वयन भएमा विधायन निर्माणको प्रक्रियामा उल्लेख्य सुधार भई संसदको काम कारबाहीमा प्रभावकारिता र कानुनको [illegible] विकास हुने र लोकतान्त्रिक व्यवस्थाको संस्थागत सुदृढीकरण हुने समितिको ठोस धारणा छ।

[illegible]

सम्माननीय सभामुख महोदय,

[illegible] गर्दछु। धन्यवाद।

([illegible])

अध्यक्ष

मिति: २०८२ श्रावण १८ गते।

विषय सूची

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ समितिको गठन २

१.३ समितिको कार्यक्षेत्र र कार्यविधि ३

१.४ अध्ययनको विधि ४

१.५ अध्ययनको कार्यविधि ५

१.६ अध्ययनको सीमा ५

१.७ प्रतिवेदनको संरचना ७

परिच्छेद-२

विराम अवधि (कुलिङ अफ पिरियड) को अवधारणा र विश्वव्यापी प्रचलन

२.१ विराम अवधिको अवधारणा ८

२.२ विराम अवधिको विश्वव्यापी प्रचलन ९

२.३ नेपालको निजामती सेवामा विराम अवधि ११

परिच्छेद-३

त्रुटिपूर्ण व्यवस्था सम्बन्धी विधिशास्त्रीय मान्यता

३.१ अवधारणा १२

३.१.१ कानून निर्माणमा सबै पक्षहरूको ध्यान १२

३.१.२ नेपालको विधायिकामा सभासदको द्वन्द १२

३.२ विधायिकी प्रक्रियामा हुने त्रुटिका कारणहरू १५

३.३ प्रशासनिक त्रुटिका कारणहरू १६

३.४ विभिन्न मुलुकमा कानून निर्माणको क्रममा देखिएका त्रुटि र कारणहरू १८

३.५ महत्वपूर्ण कार्य १९

३.५.१ कसूरको प्रयोग २०

३.३.२ सञ्चारमाध्यम र आमजनता [illegible] कार्य ३०
३.३.३ [illegible] ३०
३.३.४ [illegible] ३१
३.३.५ [illegible] ३१
३.४ त्रुटि सम्बन्धी [illegible] र [illegible] ३१

परिच्छेद-४

[illegible] सम्बन्धित व्यक्तिहरूबाट प्राप्त विवरण

परिच्छेद-५

[illegible] विश्लेषण

परिच्छेद-६

निष्कर्ष र सुझाव

अनुसूचीहरू

अनुसूची-१ समितिको कार्यविधि .... ४[illegible]
अनुसूची-२ समितिको कार्यविधि [illegible] सम्बन्धी पत्र .... ५[illegible]
अनुसूची-३ समितिको विभिन्न मितिको बैठकमा आमन्त्रित व्यक्तिहरू .... ५[illegible]
अनुसूची-४ समितिको कार्यतालिका .... ५[illegible]

समितिले कार्य सम्पादनका सिलसिलामा लिएका केही [illegible]

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले राज्यको शासकीय स्वरूप संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक संघीय शासन प्रणाली हुने व्यवस्था गरी संघ, प्रदेश र स्थानीय तहले संविधानको अनुसूचीमा उल्लेखित बमोजिम अधिकारको प्रयोग कानुन बनाई शासन सञ्चालन गर्ने व्यवस्था छ। संविधानको धारा ५७ मा संघीय तहको राज्यशक्तिसम्बन्धी अधिकार अनुसूची ५, ७ र ९ बमोजिमको सूचीमा उल्लेख भए बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ। त्यस्तै, संविधानको धारा ५१ मा सार्वजनिक प्रशासनलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, पारदर्शी, भ्रष्टाचारमुक्त, जनउत्तरदायी र सहभागितामूलक बनाउँदै राज्यबाट प्राप्त हुने सेवा सुविधामा जनताको समान र सहज पहुँच सुनिश्चित गरी सुशासनको प्रत्याभूति गर्ने नीति अवलम्बन गर्ने उल्लेख गरिएको छ।

नेपालको संविधानको धारा २८५ मा नेपाल सरकारले देशको प्रशासन सञ्चालन गर्न संघीय निजामती सेवा र आवश्यकता अनुसार अन्य सरकारी सेवाहरूको गठन गर्न सक्ने र त्यस्ता सेवाहरूको गठन, सञ्चालन र सेवाका शर्त संघीय ऐन बमोजिम हुने व्यवस्था रहेको छ। नेपाल सरकारको कार्य विभाजन नियमावलीमा संघीय [illegible] कार्यान्वयन गर्ने र [illegible] प्रभावकारी बनाउन [illegible] कानुन र मस्यौदा तर्जुमा गर्ने जिम्मेवारी [illegible] छ।

उल्लेखित संवैधानिक व्यवस्थालाई कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले २०७५ सालमा नै संघीय निजामती सेवाको गठन, सञ्चालन र सेवाको शर्त सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक संघीय संसद प्रतिनिधिसभामा दर्ता गरेको थियो। उक्त विधेयकलाई प्रतिनिधिसभाको मिति २०७५ फागुन १० गतेको बैठकले [illegible] सम्बन्धित समितिमा पठाउने निर्णय भए बमोजिम मिति २०७५ साल फागुन १३ को [illegible] राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समिति [illegible] गरेको थियो। तत्पश्चात् मिति २०७७ साल असार १५ गते विधेयकलाई अन्तरक्रियात्मक [illegible] र [illegible] सरोकारवाला [illegible] विषयमा [illegible] संघीय लोकतान्त्रिक [illegible]

गरी खुलासो आवश्यक [illegible] विषयमा सर्वसम्मतिबाट समितिबाट पारित गर्दै मिति २०७३ चैत २३ गते तत्कालीन प्रतिनिधि सभामा पेश भएको उपलब्ध अभिलेखबाट देखिन्छ।[1] त्यसै सभा प्रतिनिधि सभामा विचाराधीन रहेको विधेयक मिति २०७८ असोज १९ गतेको नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को निर्णय बमोजिम नेपाल सरकारले फिर्ता लिएको देखिन्छ।[2]

तत्पश्चात्, मिति २०८० फागुन २१ गते "संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८०" संघीय संसद, प्रतिनिधि सभामा दर्ता भएकोमा प्रतिनिधि सभाको मिति २०८० चैत १ गतेको बैठकमा प्रस्तुत गर्दै मिति २०८० चैत २१ गते सैद्धान्तिक छलफल भएको र सभाको मिति २०८१ वैशाख १४ गतेको बैठकले सो विधेयकमाथिको दफावार छलफल गर्न प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम ११० बमोजिम राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिमा पठाएकोमा मिति २०८१ वैशाख २१ गते सो समितिमा प्राप्त भएको देखिन्छ।

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले मिति २०८२ [illegible] गते विधेयकको अन्तिम मस्यौदा प्रतिवेदन सर्वसम्मतिले पारित गरी प्रतिनिधि सभाको मिति २०८२ साउन १ गतेको बैठकमा पेस गरेकोमा [illegible] सभाको बैठकको कार्यसूचीमा छलफलका लागि समावेश भए पनि व्यवस्थापन प्रक्रियामा अघि नबढेको अवस्था हुँदै मिति २०८२ असार १४ गते समितिको प्रतिवेदन सहितको उक्त विधेयक खुलासो पारित भएको देखिन्छ।

१.२ समितिको गठन

मिति २०८२ असार १८ गते बसेको राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिबाट "संघीय निजामती सेवाको गठन, सञ्चालन र सेवाका सर्त सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०८० को दफा ८२ मा निजामती कर्मचारी वा अन्य सरकारी सेवाबाट राजीनामा दिएको वा अवकाश भएको कर्मचारीले सेवाबाट अवकाश पाएको मितिले दुई वर्ष अवधि पूरा नभई कुनै पनि संवैधानिक वा सरकारी पदमा नियुक्ति पाउने छैन भन्ने विषयमा सर्वसम्मतिबाट पारित [illegible] समितिबाट विधेयकको प्रतिवेदन तयार गर्दा उक्त

[1] [illegible]

[2] [illegible]

[illegible] विधेयक, २०८० को [illegible] प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम १८० बमोजिम [illegible]

(क) माननीय [illegible] - सभापति

(ख) माननीय [illegible] - सदस्य

(ग) माननीय [illegible] - सदस्य

(घ) माननीय [illegible] - सदस्य

(ङ) माननीय [illegible] - सदस्य

(च) माननीय [illegible] - सदस्य

(छ) माननीय [illegible] - सदस्य

[illegible]

१.३ समितिको कार्यक्षेत्र र कार्यविधि

समितिलाई अध्ययन तथा छानबिन गर्न सभाबाट प्राप्त कार्यादेश र कार्यविधि देहाय बमोजिम रहेको छ:-

क. [illegible] विद्युत सेवा नियमावली, २०८० को सम्बन्धमा [illegible] तथा [illegible] प्रतिवेदनमा [illegible] नियमावलीको दफा ८२ को उपदफा (२) बमोजिम उपदफा (४) मा [illegible] कानुनी [illegible] हुन सक्ने हो ? सो सम्बन्धमा छानबिन गर्ने,

ख. [illegible] कानुनी [illegible] प्रतिवेदन [illegible] हुन [illegible] भूमिका [illegible] ? सो सम्बन्धमा छानबिन गर्ने,

ग. [illegible] प्रतिवेदनमा त्रुटि [illegible] सम्बन्धमा [illegible] हो, [illegible] पदाधिकारी वा व्यक्तिलाई प्रचलित कानुन बमोजिम [illegible] कारबाही गर्नु पर्ने वा नपर्ने सो सम्बन्धमा सुझाव पेश गर्ने,

घ. कानुन निर्माणको क्रममा [illegible] हुने [illegible], विधि प्रक्रिया, प्रतिवेदन [illegible] विषयमा [illegible] कार्यविधि [illegible] भविष्यमा [illegible] कारबाही हुन [illegible] र उपायहरु के हो ? सो सम्बन्धमा सुझाव पेश गर्ने।

१.४ छानबिनको विधि

समितिले [illegible] कार्यादेशको अध्ययन गर्ने सिलसिलामा मिति २०८१ असार १४ गते संसद भवन, [illegible] समितिको [illegible] बैठक बसी [illegible] गर्‍यो। [illegible] दिन [illegible] समितिको बैठकमा [illegible] बैठक बसी कार्य प्रारम्भ गरियो। उक्त बैठकमा समिति [illegible] कार्यविधि [illegible] गर्‍यो। [illegible] समितिको [illegible] र [illegible] समितिले कार्य [illegible]। [illegible] बैठकहरुमा [illegible] तथा [illegible] समितिका [illegible] बैठकहरुमा [illegible] विद्युत सेवा नियमावली, २०८० को दफा ८२ र उपसमिति [illegible] समितिको प्रतिवेदनका सम्बन्धमा [illegible] र [illegible] समितिको [illegible], [illegible] अध्ययन र [illegible] गर्‍यो। [illegible] नेपाल सरकारका [illegible] लिखत [illegible] सुझाव लिइयो। [illegible]

तथ्य [illegible] समितिका माननीय सभापति सहित समितिका सदस्यहरू एवं उपसमितिका संयोजक [illegible] विशेष [illegible] बहु [illegible] [illegible] सम्बन्धमा जानकारी लिने कार्य गर्‍यो। त्यसैगरी संघीय संसदका पूर्व/वर्तमान सदस्य, [illegible] [illegible] स्वतन्त्र संस्थालाई आमन्त्रण गरी छलफल गरियो। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] पदाधिकारीहरूलाई आमन्त्रण गरी आवश्यक सुझाव लिने कार्य गर्‍यो। त्यस्तै, नेपाल सरकारका पूर्वसचिव श्री [illegible] पौडेल, [illegible] श्री [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] सचिव डा. [illegible] [illegible] र संघीय संसदका विभिन्न समितिका सचिवहरूलाई बैठकमा आमन्त्रण गरी आवश्यक राय सुझाव लिने कार्य समेत गर्‍यो। त्यसैगरी समितिले [illegible] [illegible] र तथ्य [illegible] एवं समितिका [illegible] कामकाजमा आवश्यक सहयोगका लागि [illegible] श्री [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] कार्यालयबाट [illegible] श्री कृष्ण कुमार पौडेल र [illegible] श्री प्रकाश [illegible] आवश्यक सहयोगको लागि आमन्त्रण गरेको थियो। साथै नेपाल [illegible] प्रधान कार्यालयबाट [illegible] तथ्य [illegible] समिति सम्बन्धी आवश्यक कामको लागि कर्मचारी खटाएको थियो।

[illegible] सम्बन्धी कार्यलाई व्यवस्थित गर्नको लागि मिति २०८१ असार २४ गते अनुसूची-१ [illegible] कार्यविधि स्वीकृत गरी सोही अनुरूप [illegible] कामका आवश्यकता अनुसार देहायको विधि अपनाइएको थियो-

(क) सूचना, तथ्यांक र प्रमाण संकलन

(१) प्रचार माध्यममा प्रकाशित/प्रसारित सूचनाको संकलन र विभिन्न निकायबाट तथ्यांक माग तथा संकलन,

(२) प्रतिनिधि सभा, राष्ट्रियसभाका तथ्य [illegible] समितिको बैठकमा [illegible] दफा ८२ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] सम्बन्धी अभिलेख संकलन,

(३) समितिले उपयुक्त ठानेका अन्य सूचना, तथ्यांक, [illegible], विवरण वा प्रमाण संकलन।

(ख) छलफल, अन्तर्क्रिया, सोधपुछ र बकपत्र, अनुसन्धान

(१) [illegible] [illegible] तथ्य [illegible] समितिका सभापति र आवश्यकता अनुसार समितिका सदस्यहरू, सचिव र सम्बद्ध कर्मचारीहरू,

(१) [illegible] सम्बद्ध कर्मचारीहरूसँग सोधपुछ,

(२) [illegible] सम्बद्ध कर्मचारीहरूसँग सोधपुछ, र

(३) [illegible]

(ग) सम्बद्ध कर्मचारीहरूको [illegible]

(घ) [illegible]

१.४ छानबिनको कार्यविधि

[illegible]

१.५ छानबिनको सीमा

[illegible]

१.७ प्रतिवेदनको संरचना

यस प्रतिवेदनलाई मूल रूपमा छवटा परिच्छेदमा विभाजन गरी तयार गरिएको छ। परिच्छेद-१ मा प्रारम्भिक परिचय अन्तर्गत पृष्ठभूमि, समितिको गठन, कार्यादेश र कार्यविधि, कार्यक्षेत्र, कार्यावधि, सीमा र अध्ययन सम्बन्धी विषय उल्लेख गरिएको छ। परिच्छेद-२ मा विषयगत प्रवृत्ति (पुलिङ तथा लिसिङ) अवधारणा र विश्वव्यापी अभ्यास, परिच्छेद-३ मा मुद्दाका प्रावधान सम्बन्धी विधिशास्त्रीय व्याख्या, परिच्छेद-४ मा सुझावका रूपमा सम्बन्धित व्यक्तिहरूबाट प्राप्त विवरण, परिच्छेद-५ मा समस्याको विश्लेषण, परिच्छेद-६ मा निष्कर्ष र सुझाव उल्लेख गरिएको छ। अनुसूचीमा विविध सान्दर्भिक कागजातहरू राखिएका छन्।

परिच्छेद-५

विश्राम अवधि (कुलिङ अफ पिरियड) को अवधारणा र विद्यमान अवस्था

५.१ विश्राम अवधिको अवधारणा

सरकारी सेवामा कार्यरत व्यक्तिहरूको नीति निर्माण, सेवा प्रवाह, नियमन तथा गोप्य सूचनाको संरक्षण जस्ता जिम्मेवारी वहन गर्ने भएकोले विश्वास र निष्पक्षताको सवालमा सरकारी सेवा महत्वपूर्ण सेवाका रूपमा रहेका हुन्छन्। यस्तो जिम्मेवारी सम्हालेका व्यक्तिले राजीनामा, अवकाश वा अन्य कारणले सेवाबाट अलग भएपछि निश्चित समयको लागि विश्राम लिनु पर्ने गरी कानूनी वा नैतिक व्यवस्था लागु गर्ने विश्राम अवधि (कुलिङ अफ पिरियड) को अवधारणा हो। सुशासन, कूटनीति, नैतिक आचरण र सूचनाको अनुचित प्रयोग रोक्ने जस्ता अवधारणाहरूको पूर्ति हुन सक्दछ भनिन्छ। यसले प्रभावशाली सरकारी सेवाबाट निवृत्त व्यक्तिले निजी क्षेत्र, राजनीतिक नियुक्ति वा व्यापारिक क्षेत्रमा तत्काल संलग्न हुन पाउँदैनन्। सरकारी सेवा छाडेका व्यक्तिले व्यावसायिक निजी क्षेत्र वा अन्य संस्था तथा संगठनमा प्रवेश गर्दा [illegible] रोकिनु पर्ने भएकोले उच्च पदस्थ कर्मचारीलाई निजको पूर्वसेवाको प्रभाव, पहुँच वा जानकारीको अनुचित प्रयोग रोक्न सहयोग पुग्दछ। त्यसैले, सरकारी सेवामा विश्राम अवधिको व्यवस्था गर्नुका निम्न कारणहरू देखिन्छन्:-

- क. स्वार्थको द्वन्द्व रोक्न: सेवानिवृत्त कर्मचारीले पहिले कार्यरत संस्थासँग प्रत्यक्ष वा परोक्ष सम्बन्ध नराख्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने।
- ख. गोपनीयता र सुरक्षा कायम गर्न: गोप्य जानकारी, नीति निर्माणको आन्तरिक प्रक्रिया वा संवेदनशील सूचनाको दुरुपयोग हुन नदिन।
- ग. नैतिकता र निष्पक्षता कायम राख्न: सेवानिवृत्तिपछि प्राप्त हुने निजी फाइदाका लागि निर्णय लिने प्रवृत्तिलाई निरुत्साहित गर्ने।
- घ. पारदर्शिता कायम राख्न: जनताले सरकारी सेवाप्रति विश्वास गर्छन् भन्ने सुनिश्चित गर्ने।

विश्राम अवधिको मुख्य उद्देश्य सार्वजनिक र निजी हितबीचको द्वन्द्वलाई रोक्नु हो। गोपनीयता, निष्पक्षता र पारदर्शिता कायम राख्न यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन आवश्यक हुन्छ। विश्राम तथा अवधारणा राज्य नीति वा कानून पहुँच नीति निर्धारण

पूर्वपदाधिकारीको प्रभाव, गोप्यता उल्लङ्घन र स्रोतको दुरुपयोगको जोखिम उत्पन्न गर्ने सम्भावना रोकिन्छ।

२.३ विश्राम अवधिको विश्वव्यापी अभ्यास

विश्वव्यापी अभ्यासलाई हेर्दा अधिकांश विकसित देशहरूले यस्तो विश्राम अवधिलाई छुट्टै कडा कानुनी व्यवस्था गरेको देखिन्छ। बेलायतको Business Appointment Rules for Crown Servants अनुसार निम्न कारणले विश्राम अवधि (कुलिङ अफ पिरियड) महत्त्वपूर्ण रहेको बताइन्छ:-

१. कर्मचारीले आफ्नो कार्य गर्दा हुने विशेष अवसर, पहुँच वा सेवा अवधिको रोजगारीको लाभ वा ओहदाबाट प्रभावित हुन सक्ने,

२. कर्मचारीको अवकाशपछि पनि सरकार समक्ष व्यावसायिक, संवेदनशील जानकारीमा विशेष पहुँच हुने हुँदा त्यसको दुरुपयोग गर्न सक्ने,

३. कर्मचारीले आफ्नो सरकारी जिम्मेवारीमा निजी कम्पनीमा पहुँच हुने हुँदा रोजगारदाताले पूर्वकर्मचारीबाट अनुचित लाभ उठाउन सक्छ:

(क) सरकारको नीतिगत योजना, रणनीति वा आर्थिक विषयहरूसँग सम्बन्धित जानकारी हुने जसको कारणले सम्भावित रोजगारदाता वा प्रतिस्पर्धीहरूलाई फाइदा हुन सक्ने वा

(ख) प्रतिस्पर्धीहरूका बारेमा व्यावसायिक रूपमा महत्त्वपूर्ण वा संवेदनशील जानकारी हुने।

तुलनात्मक अध्ययन हेतु यहाँ केही विश्वका अभ्यासलाई देहाय बमोजिम तालिकाबद्ध गरी प्रस्तुत गरिएको छ:-

क्र सं	देश	कुलिङ अफ पिरियड	सम्बद्ध कानुन/ नीति	नीतिको व्यवस्था
१	संयुक्त राज्य	एकदेखि दुई वर्ष	18 U.S. Code § 207; Executive Order 13989 (2021); Lobbying	सरकारी पदबाट बाहिरिएपछि निषेध

	अमेरिका		Disclosure Act	सम्बन्धित सरकारी निकायमा प्रवेश गर्ने, लबिङ्ग गर्ने वा निजि क्षेत्रमा जाने मुद्दा पर्छ। अमेरिका पूर्वसिद्ध हुँदै कतिपय संलग्न हुन नपाउने कानुनी प्रतिबन्ध रहेको छ।
२.	बेलायत	एक वा दुई वर्ष	Civil Service Management Code Business Appointment Rules (Advisory Committee on Business Appointments - ACOBA)	पूर्वमन्त्री वा सीनियर अधिकारीले निजी क्षेत्रमा अनुमति अनुमोदन आवश्यक।
३.	भारत	एक वर्ष	All India Services (Conduct) Rules, 1968; AIS Death-cum-Benefits Rules, 1958 (Rule 26); CCS Pension Rules, 1972	सेवानिवृत्त अधिकारीले व्यावसायिक संलग्नताको लागि सरकारको अनुमति लिनु पर्ने।
४.	युरोपियन युनियन	दुईदेखि तीन वर्ष	EU Staff Regulations Code of Conduct for Commissioners	प्रस्थान पछि, लबिङ्ग गर्ने तथा व्यावसायिक दुईदेखि तीन वर्षको लागि प्रतिबन्ध; पूर्वकर्मचारीहरूको पद छोडेको अवधिभर [illegible] हुँदै व्यावसायिक कार्य गर्नु पूर्व अनिवार्य जानकारी दिनु

				गर्ने।
५.	क्यानाडा	एक वर्ष	Conflict of Interest Act, 2006	त्यसैको इच्छालाई [illegible] अनुमति लिनु पर्ने व्यवस्था।
६.	अष्ट्रेलिया	एक वर्षदेखि अठार महिनासम्म	Lobbying Code of Conduct (2019), Public Service Act 1999, and relevant Provincial Laws	पूर्वमन्त्री एवं कर्मचारीले संघीय एवं प्रादेशिक कानुन अनुसार एक वर्षदेखि अठार महिना [illegible] व्यावसायिक [illegible] गर्न नपाउने।
७.	जापान	दुई वर्ष	National Public Service Ethics Law (1999)	पूर्वसरकारी अधिकारीहरूले सामान्यतया दुई वर्षसम्म [illegible] वा सम्बन्धित [illegible] निजी [illegible] हुन पाईदैन। निजी [illegible] अनुमति [illegible] अनिवार्य हुन्छ।

१.३ नेपालको निजामती सेवामा विश्राम अवधि

नेपालको सरकारी सेवामा विश्राम [illegible] अवधिलाई कानुनी उल्लेख गरी व्यवस्था भएको पाइएन। निजामती सेवा ऐन, २०४९ । निजामती, २०४० [illegible] सरकारी कार्यालय [illegible] गर्ने [illegible] अनुसारको [illegible] विश्राम अवधि सम्बन्धी [illegible] निजामती [illegible] रहे [illegible] उल्लेख

गरेको भने पाइँदैन। आयोगको प्रतिवेदनमा केही उच्चपदस्थ पदाधिकारीहरू तथा अन्य तोकी दोषी निर्णय गरेका अत्यन्त महत्वपूर्ण सरकारी निर्णय लिने तोकेको कार्यान्वयन गराउन सहयोग गरे। यस सम्बन्धमा स्पष्ट कानुनी प्रावधानको अभावमा शासन प्रणाली नै भ्रष्ट र अनैतिक बन्ने सम्भावना बढ्ने यस आयोगको ठोस अभिमतले राजनीतिक नेतृत्व र उच्चपदस्थ कर्मचारीहरूमा आर्थिक व्यवस्थापन हुने गरेको र राजनीतिक नेतृत्वका गलत निर्णयहरूमा कर्मचारीले साथ दिने गरेको विषय आयोगले पाएको छ।

यो आयोगले प्रवेश गरेको प्रवेश सामान्यतः रहन गर्ने प्रवृत्ति अन्त गर्न राजनीति र उच्चपदस्थ अधिकारीहरूको अनुचित सम्बन्धको कारण दोषी व्यवस्थापन बाध्य गर्ने उद्देश्यले नै निकायको लेख निर्देशनबाहेक प्रतिवेदन तयार केही प्रस्तावित कानुनबमोजिम प्रयोजन उल्लेख गर्ने बाध्य छ। यो विषयमा उक्त व्यवस्था तथा सुझावहरू प्रतिवेदन कार्यान्वयन हुँदा उक्त प्रतिवेदनमा पूर्ण नभएको समय सीमा गर्ने निर्णय सम्बन्धी प्रतिवेदन सार्वजनिक गरिने गरेको सम्बन्धमा के प्रतिवेदन अभिलेख र लिखित [illegible] निर्देशन दिइएको छ। उक्त व्यवस्था लिखित हुने गरी यो प्रतिवेदन प्रतिवेदन समय [illegible] कार्य के सबै [illegible] गरेको विषयमा आयोगको प्रतिवेदनको सहित सिफारिस उल्लेख गरिएको छ।

परिच्छेद-३

त्रुटिपूर्ण व्यवस्था सम्बन्धी सिद्धान्तगत मान्यता

३.१ अवधारणा

त्रुटि भन्नाले भुलचुक वा गल्ती भन्ने बुझिन्छ। कानून निर्माण प्रक्रियामा त्रुटि भन्ने [illegible] निर्माण प्रक्रियामा हुने [illegible] बुझिन्छ। [illegible] कानूनविद् [illegible] पुस्तकमा [illegible] कानूनको [illegible] (Prospectivity), [illegible] (Congruence) [illegible] हुन्छ। [illegible] कानून निर्माणको [illegible] त्रुटिपूर्ण हुने [illegible] हुन्छ। [illegible] कानूनको [illegible] हुन्छ।

[illegible] कानूनविद् एच.एल.ए. हार्टले "Concept of Law" पुस्तकमा [illegible] त्रुटिहरूको [illegible] हुन्छ। [illegible] कानूनको [illegible] बनाउँछ।[1] त्रुटिको कारण विधायिकी [illegible] कानूनको [illegible] विधायिकी [illegible] हुन्छ।

कानून निर्माण प्रक्रियामा विधायिकी [illegible] त्रुटिका कारण कानूनमै त्रुटिहरू उत्पन्न हुने देखिन्छ। [illegible] विधायिकी [illegible]

[1] H.L.A. Hart, The Concept of Law, Oxford University Press, 1961, pp. 124-136.

भूमिका र प्रशासनिक निकायमा हुने भूमिका सम्बन्धमा चर्चा गरिएको छ भने विभिन्न सम्बन्धित मुलुकका कानूनीक व्यवस्थाका सम्बन्धमा संक्षेप उल्लेख गरिएको छ।

३.१.१ कानून निर्माणमा स्वार्थसमूहहरूको प्रभाव

संसद र सांसदहरूको आफ्नै निजत्व, मतदाताहरूको चाहना, दल वा गुट निर्देशनको इच्छा र व्यक्तिगत लाभ जस्ता आधारमा निर्णय लिन्छन्। स्वार्थ समूहहरू (Interest Group/Lobbyist) ले पनि विभिन्न माध्यमबाट सांसदहरूलाई प्रभावित गर्ने प्रयास गर्छन्। उनीहरूले आफ्नो स्वार्थ समूहको पक्षपोषण पेश गर्ने गरी विधेयक तयार पार्न र सांसदको निर्णयमा परिवर्तन गर्ने गरी प्रभाव पार्ने प्रयास गर्दछन्। उनीहरूले सांसदहरूलाई आफ्ना सवालहरू महत्त्वपूर्ण छन् भनी विश्वास गर्न लगाउँछन्। स्वार्थ समूहले कर्मचारीहरूलाई आफ्नो पक्षमा वकालत गर्ने प्रभाव पार्न सक्छन् र त्यसले मतदाताहरूलाई प्रत्यक्ष रूपमा सांसदहरूलाई दबाब दिन सक्छन्। उनीहरूले अन्य सांसदहरूलाई पनि प्रभावित गरेर यस प्रकार निर्णय गर्न सक्छन्।[7]

३.१.२ नेताको निर्णयनिर्माणमा स्वार्थको द्वन्द्व

सामान्यतः सार्वजनिक पदाधिकारीको व्यक्तिगत स्वार्थले निजको सार्वजनिक कर्तव्य र जिम्मेवारीको कार्यसम्पादनलाई अनुचित रूपमा प्रभावित गरी सार्वजनिक दायित्व र व्यक्तिगत स्वार्थबीच द्वन्द्व उत्पन्न गराउनुलाई स्वार्थको द्वन्द्व भनिन्छ।[8] स्वार्थको द्वन्द्व व्यवस्थापन सम्बन्धमा व्यापक चर्चा गर्ने कोफोर्ड विशेषज्ञले "स्वार्थको द्वन्द्व" भन्नाले कुनै सार्वजनिक पदाधिकारीले प्रचलित नैतिक वा कानूनी दायित्वलाई पूरा गर्न जिम्मेवारी वा कार्यसम्पादन गर्दा वा निर्णय लिँदा व्यक्तिगत हितबाट प्रभावित भई जिम्मेवारीबाट निजको निजी स्वार्थ सन्तुष्टिको अवस्था आउनु पर्छ, यस प्रकार सार्वजनिक हितको उपेक्षा हुने कार्यसम्पादन गर्दा वा निर्णय लिँदा निजको निजी स्वार्थ संलग्न भएको बोध गर्ने

---

[7] Based on the literature review of the following publications: Berry, Jeffrey M. Lobbying for the People: The Political Behaviour of Public Interest Groups. Princeton UP, 1977, pp. 212-52; Calabresi, Steven G. "Some Normative Arguments for the Unitary Executive," Arkansas Law Review, vol. 48, no. 1, 1995, pp. 23, 59-60; Mayer, Lloyd H. "What Is This 'Lobbying' That We Are So Worried About?" Yale Law & Policy Review, vol. 26, no. 2, 2007-2008, pp. 485-560; Wilcox, Clyde. "The Dynamics of Lobbying on the Hill." The Interest Group Connection: Electioneering, Lobbying, and Policymaking in Washington, edited by Paul S. Herrnson et al., Chatham House, 1998, pp. 89, 98-99.

[8] OECD. *OECD Guidelines for Managing Conflict of Interest in the Public Service.* Policy Brief, Sep 2005.

त्यसले समस्यालाई स्वार्थको द्वन्द्व मानिने छैन भनी परिभाषित गरेको छ।[8]

एक अनुसन्धानले [illegible] अनुसन्धान प्रतिवेदनमा [illegible] गरेको आधारमा[9] नेपालको विधायिकामा स्वार्थको द्वन्द्वको समस्यालाई उजागर गर्दै [illegible] नियमावलीहरूले सांसदहरूलाई [illegible] स्वार्थको द्वन्द्व नियन्त्रण गर्न [illegible] छैन। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हुन्। [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] स्वार्थको द्वन्द्व [illegible] [illegible] [illegible] हुन्। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] स्वार्थको द्वन्द्वलाई [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] स्वार्थको द्वन्द्व नियन्त्रण गरी [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गरिएको छ।

३.२. विधेयकको प्रक्रियामा हुने [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कानुन [illegible] [illegible] [illegible] उल्लेख गरेका छन्[10]

(क) सरकार वा [illegible] [illegible] [illegible] राजनीतिक [illegible] [illegible] विधेयक [illegible] [illegible] पारित [illegible] खोज्नु,

(ख) विधायिकाले [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] विधेयक पारित गर्नु,

(ग) कानुनको [illegible] [illegible] [illegible] वा प्रभाव [illegible] [illegible] विधेयक पारित गर्नु।

[8] स्वार्थको द्वन्द्व [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विधेयक, [illegible] [illegible]।

[9] [illegible], Conflict of Interest in Legislative Affairs in Nepal, Policy Research Institute, 2018.

[10] [illegible], "Legislative Error and the 'Politics of Haste,'" PS: Political Science & Politics, vol. 49, no. 2, 2016, pp. [illegible]

बीएस शास्त्रीका पुस्तकमा लिखित कानुन मस्यौदामा देखिने सामान्य त्रुटिहरू अभिलेखमा विभिन्न कारणहरूबाट त्रुटि हुने उल्लेख गरेका छन्:[9]

(क) कानुनी त्रुटि र समरूपताको अभाव,

(ख) भाषा र विरामचिन्हको व्याकरण,

(ग) तार्किक एकरूपता नहुने र अस्पष्टता,

(घ) शब्दको अशुद्धि र पुनरावृत्ति,

(ङ) शब्द वा वाक्यांशमा एकरूपताको अभाव,

(च) गलत शब्द चयन र टाइप/प्रिन्ट त्रुटि,

(छ) लामो वाक्य र जटिल संरचना,

(ज) आवश्यक परिमार्जन नहुनु,

(झ) पूर्वकै कानुनहरूको अनुवाद गर्दा गल्ती गर्नु,

(ञ) गलत सन्दर्भको उल्लेखन,

(ट) आवश्यक स्पष्टता र प्रवाह सूचनाहरूको अभाव।

3.3 प्रशासनिक त्रुटिका कारणहरू

कानुन निर्माण प्रक्रियामा प्रशासनिक त्रुटिहरूले पनि विधायन सम्बन्धी त्रुटि निम्त्याउने अवस्था रहन्छ। यस्तै एक अध्ययनमा लेखकहरूको "Complexity, Errors, and Administrative Burdens" लेखमा प्रशासनिक त्रुटिहरूलाई निम्नानुसार वर्गीकरण गरिएको छ।[10]

(क) अत्यधिक जटिल कानुन र व्यवस्थाले गर्दा प्रशासनिक कर्मचारीहरूबाट गल्ती हुने,

(ख) प्रशासनका ठूला तथा एवं निकायले गर्दा जटिलता बढ्न प्रशासनिक त्रुटिको सम्भावना हुने,

(ग) सूचना प्रविधि प्रयोग व्यवस्थामा त्रुटि घटाउने भएता पनि नयाँ जटिल प्रणालीहरूमा प्रविधिको प्रयोगले त्रुटि हुन सक्ने।

[9] B. Y. S. Sastri, "Common Errors in Drafting," in *Legislative Drafting: Shaping the Law for the New Millennium*, ed. T. K. Viswanathan (New Delhi: Indian Law Institute, 2007), Annex I, I-XXXII, I-526.

[10] Young, Mathew M., et al. "Exploring Administrative Errors in Public Management: Causes and Consequences." *Public Management Review*, vol. 26, no. 10, 2024, pp. 2843-2867.

गय पुलेद्वारा लेखिएको "A Note on Common Administrative Errors" (१९७९) मा उल्लेख गरिएका सामान्य प्रशासनिक त्रुटिहरू निम्न बमोजिम छन्।

१. सान्दर्भिक विषयवस्तु पहिचान गर्न नसक्नु (**Failure to Determine Relevant Issues**): प्रशासनिक निर्णयको उपयुक्त आधारको सान्दर्भिक विषयवस्तु पहिचान गर्न नसक्नुले त्रुटि निम्त्याउँछ। यसले असान्दर्भिक विषयमा केन्द्रित गराउँछ र मूल विषय ओझेलमा पर्छ। यसैगरी कुनै विषय केवल एउटै विषय नभई विभिन्न सन्दर्भमा अलग-अलग अर्थ लाग्ने भएकाले अलग-अलग कोणबाट विषय पहिचान र मूल्याङ्कन गर्नु पनि हुन सक्छ।

२. यथार्थ र पूर्ण जानकारी प्राप्त गर्न नसक्नु (**Failure to Obtain Accurate and Complete Information**): कुनै पनि निर्णय वस्तुनिष्ठ र कारण आधारित हुनु पर्छ। त्यसैले प्राप्त सीमित वा अपूर्ण जानकारीलाई आधार बनाएर गरिएको निर्णय वा काम गर्दा त्रुटि निम्तिन सक्छ। यसले गर्दा कतिपयमा पूर्ण जानकारी नभई गलत निर्णय हुन सक्छ।

३. प्रभावित पक्षसँग परामर्श नगर्नु (**Failure to Consult Affected Parties**): प्रशासनिक निर्णय वा कारबाही प्रभाव पर्ने पक्षसँग परामर्श गर्नाले व्यावहारिक समस्या पहिचान र समाधान गराउँछ। परामर्शले कानूनी दृष्टिकोणको साथ साथै व्यावहारिक दृष्टिकोणको पनि आवश्यक हुन्छ।

४. उपलब्ध जानकारीलाई सही तरिकाले प्रयोग नगर्नु (**Failure to Properly Apply Information to Relevant Issues**): सान्दर्भिक सूचना प्राप्त भएता पनि त्यसलाई सही तरिकाले मूल्याङ्कन र प्रयोग गर्न नसक्नु पनि महत्त्वपूर्ण त्रुटि हो। प्राप्त सूचना र तथ्यको सही विश्लेषण गरी आवश्यक निर्णय गर्नु पर्ने हुन्छ।

Pooley, Guy. "A Note on Common Administrative Errors." IOI Canada Occasional Paper 4, International Ombudsman Institute, retrieved from www.theioi.org/downloads/[illegible]

५. निर्णयको असर वा बारे जानकारी दिन (Failure to Inform Affected Parties Clearly and Accurately): निर्णय र कार्य बारे प्रभावित पक्षलाई जानकारी स्पष्ट र सही रूपमा सम्प्रेषण गर्नुपर्ने अत्यन्त आवश्यक हुन्छ। यदि निर्णय अस्पष्ट, अपूर्ण वा ढिलो भएमा र यसको उचित व्याख्या गर्न नसकेमा त्रुटि सिर्जना हुन्छ।

६. उचित समयमा निर्णय वा कार्य नगर्ने (Failure to Act in Appropriate Time): समयमै कार्य नगर्नु वा निर्णय लिन ढिलो गर्नुबाट प्रशासनिक प्रक्रियाको अस्पष्टता कारण त्रुटि हुन पुग्दछ।

७. पहिले लिएका निर्णयलाई पुनर्विचार गर्न नसक्ने (Failure to Revise Decisions or Actions Taken): एक पटक गरेको निर्णयलाई आवश्यकता अनुसार परिवर्तन नगर्दा र पुराने निर्णयमा अडिग रहँदा पनि त्रुटि सिर्जना हुन्छ। नयाँ तथ्य वा प्रमाणका आधारमा निर्णयलाई संशोधन गर्न सक्ने लचकता निर्णयकर्तामा हुनु अत्यन्त आवश्यक हुन्छ।

३.४ विभिन्न मुलुकमा कानुन निर्माणको क्रममा देखिएका त्रुटि र कारणहरू

कानुन निर्माण प्रक्रियामा त्रुटिहरू विभिन्न मुलुकहरूमा देखापर्दै आएको देखिएको छ। यसले कानुनको कार्यान्वयनमा अस्पष्टता, असमानता र अन्याय सिर्जना गर्ने गरेको छ। यस्ता त्रुटिको कारण संशोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता समेत हुने गरेको छ। यहाँ प्रतिवेदनको तयारीका क्रममा अमेरिका[33], क्यानडा[34], बेलायत[35] र अष्ट्रेलिया[36] कानुन तर्जुमाका क्रममा देखिएका त्रुटिहरूको प्रकार प्रकृति, सरोकारवालाहरूको प्रतिक्रिया समेतका आधारमा त्रुटिका कारण विश्लेषण गरी देहाय बमोजिम उल्लेख गरिएको छ-

(क) कानुन तर्जुमाका क्रममा त्रुटि हुने कारण

(१) तर्जुमाकारले तर्जुमामा अस्पष्ट भाषा प्रयोग गर्नु,

[33] Based on the experience of the Virginia General Assembly in 2004, where lawmakers were compelled to reconvene in a special session to correct a significant drafting error in a tax bill that unintentionally repealed key exemptions and imposed unintended tax increases.
[34] Based on Canada's Financial Administration Act Issues and House of Commons Debates, 37th Parliament, 1st Session, vol. 137, no. 065 (24 May 2001)
[35] Based on issues of UK's The Public Authorities (Fraud, Error and Recovery) Bill (2023)
[36] Based on issues of Australia's Native Title Amendment Act 1998 (Criticised for Omissions in the Hayworth Report (2008))

(१) [illegible]
[illegible]

(२) [illegible]
[illegible]

(३) [illegible]
[illegible]

(ख) [illegible]

(१) [illegible]

(२) [illegible]

(३) [illegible]

उपर्युक्त [illegible]

(ग) [illegible]

(१) [illegible]

(२) [illegible]

(३) [illegible]

(४) [illegible]

३.३ [illegible] (Mens Rea)

फौजदारी [illegible] (Mens Rea) र [illegible] (Actus Reus) [illegible] (Commission) वा [illegible] (Omission) [illegible] (State of Affairs) [illegible]

---

* [illegible]

गरिन्छ। यस् निरपेक्ष दायित्व (Strict liability) अन्तर्गतका अपराध स्थापित गर्न आपराधिक मनसाय परीक्षण गरिँदैन।

३.४.१ कसुरको उद्देश्य

अपराध गर्न चाहने व्यक्तिले आफ्नो कसुरको पछाडी पुरा गर्ने अवस्थालाई कार्यान्वित गर्न प्रशस्त मात्रा (Substantially) पूर्ण आपराधिक कार्य गरेको वा पूर्ण कामलाई निरन्तर [illegible] परिणाम [illegible] उद्देश्यको [illegible] लिन सकिन्छ। [illegible] आपराधिक दायित्व वहन गर्नु पर्छ।[19]

३.४.२ मनसायपूर्ण र जानाजान गरेको कार्य (Intentional and knowledgeful act)

मनसायपूर्ण कार्य भनेको आपराधिक कार्यहरू नै [illegible] परिणामको पूर्वज्ञान गरेको र उक्त परिणाम निकाल्न जानीजानी र [illegible] कार्यलाई [illegible] लिने गरिन्छ। [illegible] परिणाम आउँछ भन्ने जानकारी हुँदाहुँदै कसैले त्यस्तो आपराधिक कार्य गर्दछ भने त्यस्तो कार्यलाई जानाजान गरेको कसुरको रूपमा लिने गरिन्छ।

३.४.३ लापरवाही (Recklessness)

लापरवाही भन्नाले [illegible] आपराधिक अवस्था हो, जसले आफ्नो कार्यबाट सम्भावित परिणामको पूर्वज्ञान राख्दछ, तर परिणामको [illegible] नै उक्त कार्य गर्दछ। [illegible] परिणामको पूर्वज्ञान त हुन्छ, तर त्यस्तै परिणाम निस्कन्छ नै भन्ने निश्चित हुँदैन र [illegible] परिणामको चाहना [illegible] उसले त्यो परिणाम [illegible] गर्ने प्रयास गरेको हुनु पर्दछ। [illegible] जोखिम उठाई त्यो कार्य गर्दछ र [illegible] परिणाम निस्केको हुनु पर्दछ। ये [illegible] अवस्थामा [illegible] त्यस्तो [illegible] जोखिम लिनु हो।[20]

३.४.४ हेलचेक्र्याइँ (Negligence)

---

[19] नेपाल सरकार विरुद्ध [illegible], ने.का.प. २०६९, अङ्क ९, निर्णय नं. [illegible]।

[20] [illegible] विरुद्ध [illegible], ने.का.प. [illegible], अङ्क [illegible], निर्णय नं. [illegible]

हैसियतलाई पुष्टि गर्ने कानूनीक अवस्था हो, जसमा कर्मीय चीजहरूको पूर्वानुमान गर्न हुँदैन र त्यसले चीजहरूको इच्छा गर्न हुँदैन। तर उसको कार्य निश्चय असीम परिणाम अवस्थामा भिन्न कोटिको हुने गर्दछ। चीजहरूको पूर्वानुमान नहुने व्यक्तिले जोखिमको प्रश्न उठाउन सिफारिश हुँदैन। यो पूर्वानुमानी वा हैसियती नजरअन्दाजी असावधानता हो, जुन सामान्य विवेकशील व्यक्तिबाट त्यस्तो चीजहरूको अपेक्षा गरिएको हुँदैन।[71]

[illegible] दोषरहित असावधानी (Blameless Inadvertence)

कुनै व्यक्तिले कारण निश्चयहीन अवस्थामा सामान्य जोखिमको जानकारी बिना कुनै दुष्परिणाम दोषी मान्नु हुँदैन। यो अवस्थामा विवेक गरी कुनचाहिँ कानुनमा लापरवाहीको कल्पना गर्ने व्यक्तिको नैतिक जिम्मेवारी सम्बन्धमा प्रयोग हुन्छ। जोखिमको दोषरहित असावधान रहनु भन्दा दोषी मान्न नहुने यस अवधारणाको सैद्धान्तिक मान्यता रहेको छ। यस अवधारणाले व्यक्तिको चित्त र अनुभवलाई महत्वपूर्ण आधार लिई अवस्थामा भएको कानूनी दायित्व होस भन्ने गर्न नहुने प्रतिपादन गर्दछ।[72] "दोषरहित गल्तीको कारणले दोषरहित असावधानीबाट कुनै पनि नैतिक, फौजदारी वा कुनचाहिँ दायित्व उत्पन्न हुँदैन" भन्ने पनि सिद्धान्तको मान्यता रहेको पाइन्छ।

[illegible] त्रुटि सम्बन्धी मापदण्ड र प्रमाणको मापदण्ड

व्यक्तिको मानसिकता निर्धारण गर्दा कुनै त्रुटि हुने सम्भावना प्रमाणहरूका आधारमा विश्लेषण गरिनु आवश्यक हुन्छ। विषयको प्रारम्भिक सन्दर्भ, घटनास्थलमा फेला परेका दशीहरू, जाहेरी दरखास्तको अभिलेख, प्रतिवेदक प्रतिवेदनहरू, सम्बन्धित अधिकारी वा कर्मचारीका अभिव्यक्तिहरू र कानून निर्माण प्रक्रियामा समावेश व्यक्तिहरूको हुँदैन वा सहमत कारणले व्यक्तिको विवरण संकेतलाई प्रमाणको रूपमा लिई दायित्व निर्धारण गर्न सकिन्छ। प्रमाणहरूको आधारमा कार्य उद्योग, मनसायपूर्ण, लापरवाही र हेलचेक्र्याईं के हो भनी विश्लेषण गर्नु पर्ने हुन्छ। यसमा विशेषतः कार्य गर्नु (Commission) वा नगर्नु (Omission) वा परिस्थिति निर्माण (State of Affairs) के भएको हो भनी विश्लेषण गर्नु पर्ने हुन्छ। यसरी कार्य स्पष्ट र निश्चित भइसकेपछि सामान्य मानसिकको

---

[71] केस पीडित विरुद्ध नेपाल सरकार, नेकाप २०५५, अंक ११, निर्णय नं. ६६६६।

[72] Kendrick, Leslie. "Culpability and Negligence," Oxford Studies in Private Law Theory: Volume I edited by Paul B. Miller and John Oberdiek, Oxford University Press, 2020, pp. 31–53.

[73] Turner, J.W. Cecil. Kenny's Outlines of Criminal Law, 19th ed., Cambridge University Press, 1966, p.38.

प्रत्यक्षतः प्रभावित गर्नु पर्छ। दोस्रो, "असर" कोही व्यक्तिका कानुनी अधिकार प्रभावित हुनु पर्छ। तेस्रो, त्यस्तो निर्णय बाहिरी प्रभावकारी हुनु पर्छ। यद्यपि र निर्णय हुन अगाडिका सबै प्रक्रिया/चरणहरूको प्रत्यक्ष प्रभाव हुन सक्छ, तर अन्त अवस्थामा [illegible] [illegible] अन्तिम निर्णय निकाल्न सकिन्छ।[8]

३४. [illegible] [illegible] [illegible] प्रशासनिक सिद्धान्तका सूत्रहरूको आधारमा प्रतिनिधि सभाले पारित निजामती सेवा विधेयक, २०८० को परिच्छेदमा छुट भएको भनी [illegible] सहित यस [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कार्यालय [illegible] [illegible] [illegible] निष्कर्ष पुगे यस [illegible] [illegible] [illegible] सिद्धान्तका आधारमा तत्काल निर्णय सहित निष्कर्ष पुगी प्रस्ताव गरेको छु।

[8] Handbook on EU Administrative Law, United Nations, 2011, p. 116

अनुसूची-५

[illegible] बारेमा सम्बन्धित व्यक्तिहरूबाट प्राप्त विवरण

यस छानबिन समितिसमक्ष विभिन्न मितिमा [illegible] व्यक्तिहरूको बयान र सम्बद्ध व्यक्तिहरूबाट [illegible] संक्षिप्त विवरण देहाय बमोजिम रहेको छ।

<u>श्री [illegible]</u> २०८२ चैत [illegible] गते [illegible] सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, कानुन मन्त्रालय, [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको [illegible] कानुन मन्त्रालयको [illegible] [illegible] कानुन मन्त्रालयलाई [illegible] [illegible] कानुन [illegible] [illegible] [illegible] २०८२ चैत [illegible] [illegible] कानुन मन्त्रालयबाट [illegible] २०८२ चैत ६ गते [illegible] सामान्य प्रशासन [illegible] र सामान्य प्रशासन र कानुन मन्त्रालयका [illegible] २०८२ चैत १३ गते [illegible] र [illegible] सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र कानुन मन्त्रालयको [illegible] कानुन मन्त्रालयबाट [illegible] कानुन मन्त्रालय र सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई [illegible]

रहको छ। उहाँले सुरुमा समितिलाई जानकारी गराउनु भएको हुनु पर्छ। चैत १ गते समितिबाट प्रतिवेदन पारित भएपछि उक्त प्रतिवेदन फिर्ता गरिएको छ। कुलिङ पिरियडका सम्बन्धमा [illegible] सचिव र सुरुमा समितिको कुरा मानेको आभास पाएको छु। त्यसमा सबैले महासचिवको बैठकबाट ११ बजे [illegible] बेट्टै कार्यक्रम छ, [illegible] भन्नु भएको थियो। प्रतिवेदन भनी महासचिवले म त्यहाँ जान्छु कि समर्थन दिने माननीय सदस्यहरूलाई बोल्न लाउनु भनेपछि [illegible] हो। सुरुमा समिति, कानून सचिव र सामान्य प्रशासनका सचिवले कुलिङ पिरियड हटाउनको लागि यहाँ बैठकमा भन्नु भएको छ, त्यसको यहाँ रेकर्ड पनि छ। कुलिङ पिरियडको कतिपय उपसमितिले भनेको अवस्थामा छ, सिफारिस राजनीतिक रूपमा र सिफारिसलाई [illegible] हात उठाई [illegible] भनेपछि म सहमत भएको छु भनी सचिव बैठकको मिति २०८१ असार २९, २०८१ साउन ६ र २०८१ साउन ७ का यस सुशासन समिति समक्ष उपस्थित भई व्यक्त गर्नु भएको भनाई।

<u>श्री [illegible], उपसचिव, राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समिति</u> समितिको सचिवालयमा मेरो भूमिका बैठक व्यवस्थापन गर्ने कार्यमा सीमित थियो। समितिमा हुने छलफलका पनि विषयमा म जानकार छैन। समितिको छलफलपछि [illegible] मस्यौदा मिलाउन कानून मन्त्रालय र सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको सहसचिवलाई भने गर्नु हुन्थ्यो। २०८१ चैत ६ गते समिति सचिवको कार्यकक्षमा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्री माननीय राज कुमार गुप्त, शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्री माननीय रघुजी पन्त, समितिका सभापति माननीय रामहरि खतिवडा, उपसमितिका संयोजक रहनु भएका माननीय हितेन्द्र प्रसाद यादव, माननीय [illegible], संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सहसचिव [illegible], कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयका सहसचिव सुमन कुमार भट्टराई र समितिका सचिव सुरज कुमार दुरा संलग्न हुनु हुन्थ्यो भनी बैठकको मिति २०८२ असार २९ गते यस सुशासन समिति समक्ष व्यक्त गर्नु भएको भनाई।

<u>शाखा अधिकृत श्री विकास [illegible], शाखा अधिकृत, राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समिति</u> सचिवालय मेरो भूमिका समितिका बैठकको [illegible] कार्य गर्ने हो। समितिमा भएका छलफलहरूको रिपोर्ट गर्ने र कानून मन्त्रालयबाट मस्यौदा आएपछि समिति सचिवको निर्देशन बमोजिम फोटोकपी गरेर समितिमा वितरण गर्ने काम गर्थें। मिति २०८१ चैत १० गते उपसमितिमा भएको छलफलको मस्यौदा कानून मन्त्रालयका सहसचिव सुमन कुमार भट्टराईलाई समितिको निर्देशन बमोजिम इमेल गरेर पठाएको र २०८१ चैत ११ गते

कानुन मन्त्रालयका तत्कालीन सुभाष कुमार भट्टराईबाट परिमार्जन भई आएको मस्यौदा प्रतिवेदन उपसमितिमा पेश भएको हो। २०८१ जेठ ६ गते बसेको समितिको कार्यकक्षमा कानुन तर्जुमा समिति तथा सामान्य प्रशासन मन्त्री राज कुमार गुप्ता, माननीय शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्री रघुजी पन्त, समितिका माननीय सभापति [illegible], उपसमितिका संयोजक [illegible] माननीय [illegible] बहु, माननीय [illegible], संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका तत्कालीन [illegible] आचार्य, कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयका तत्कालीन सुभाष कुमार भट्टराई र समितिका सचिव [illegible] कुमार [illegible] समेत हुनु हुन्थ्यो। बैठको छलफल पश्चात् तयार भएको मस्यौदा मिति २०८१ जेठ ६ गते समितिका सचिवको निर्देशन अनुसार सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका तत्कालिन [illegible] आचार्य र कानुन मन्त्रालयका तत्कालीन सुभाष कुमार भट्टराईलाई समितिको मस्यौदा प्रतिवेदन ईमेल मार्फत पठाइएको हो भनी समेत [illegible] मिति २०८१ असार २१ गते [illegible] माग गर्नु भएको बताई।

श्री सुभाष कुमार भट्टराई, तत्कालीन, कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय: म यस निजामती विधेयकको मस्यौदा [illegible] मा [illegible] हुँ। [illegible] समितिमा केही [illegible] छलफल भयो र [illegible] छलफल भएको हो। दफा ८२ का छलफलहरू निजामती कर्मचारीको प्रथम र [illegible] अवकाशपछि अन्य निकाय र संवैधानिक निकायमा [illegible] भनेर छलफल भएको हो। [illegible] छलफल भएको हो। संवैधानिक निकायमा एक वर्ष र अन्य निकायमा दुई वर्ष [illegible] भन्ने विषयमा समेत छलफल भएको हो। संवैधानिक निकायको नियुक्ति [illegible] एक वर्ष राखे कि दुई वर्ष राखे भनेर उपसमितिमा [illegible] छलफल भएको हो, तर निर्णय भएको होइन। विधेयकको प्रतिवेदनमा [illegible] छलफल [illegible] र [illegible] राखे [illegible] हो। [illegible] १८ गतेको बैठकमा प्रतिवेदनमा छलफल भएको र जेठ ६ गते पारित गर्ने निर्णय भएको थियो। तत्कालीन कानुनका सचिव [illegible] समेत हुनु हुन्थ्यो। कानुन मन्त्रालयले मस्यौदा [illegible] हो। प्रतिवेदन [illegible] हो। जेठ २ गते [illegible] जेठ ६ गते सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका [illegible] थियो। [illegible] सामान्य प्रशासन मन्त्री, माननीय [illegible] बहु, सचिव [illegible] हुनु हुन्थ्यो। [illegible] छलफल भएको थियो। जेठ ६

[illegible]

नियुक्तिमा रोकनको लागि भएको अवस्था हो, सो उपदफा (४) बमोजिम [illegible] र समितिलाई [illegible] [illegible] नियुक्ति रोकनको लागि भएको अवस्था हो, यसमा [illegible] [illegible] [illegible] दिएको छैन, यसमा भएको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] (४) मा [illegible] ६ [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] १४७ [illegible] २०८२ [illegible] २० [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (४) र [illegible] (५) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (४) र (५) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

कुनुहुके सिफारसी वा अन्य सरकारी कर्मचारीले अवकाश पछि २ वर्षसम्म नियुक्ति पाउने छैन भन्ने हो। यसमा तत्कालिन [illegible] मुख्य सचिवसम्म [illegible] पनि पाउन २ वर्षसम्म नियुक्ति दिन नहुने भन्ने आधार हो भन्ने लाग्छ। यस विधेयकको प्रतिवेदन लेखनको कामका म छैन, उपसमितिहरूको प्रतिवेदन र समितिको प्रतिवेदन लेखनमा म [illegible] जानकारी भएन। [illegible] समावेश गरिएको। [illegible] प्रतिवेदन समितिले [illegible] लाग्छ। [illegible] समितिले [illegible] लाग्छ। [illegible] लाग्छ। उपसमिति [illegible] त्यसमा [illegible] नै [illegible] लिपी। [illegible] गरिएको हो, त्यसमा ३९ र ४० [illegible] गरेको हो। [illegible] उपसमिति [illegible] समितिले [illegible] छैन। प्रतिवेदन [illegible] समितिले [illegible] २०८२ चैत २ मा [illegible] प्रतिवेदन [illegible] लिपी। चैत ४ [illegible] लिपी। [illegible] DFO [illegible] गरेको हो। [illegible] DFO [illegible] गरेको हो। [illegible] DFO को [illegible] ६ [illegible] ७ वर्ष [illegible] २ वा ६ वर्ष [illegible] गरेको हो। [illegible] ७ वर्ष [illegible] Experience [illegible] ७ वर्ष [illegible] लिए। [illegible] १५ देखि ३१ [illegible] गरेको हो। [illegible] ७ वर्ष नै [illegible] लिपी। [illegible] र [illegible] गरेको हो। [illegible] दफा ८२ [illegible] गरेको हो। [illegible] दिए। [illegible] दफा ८२ को (५) [illegible]

दिए। [illegible]

[illegible] १६,१६ [illegible]

[illegible] Expert [illegible]

[illegible] २०८१ असार ३१ र साउन ७ मा [illegible]

[illegible]

[illegible] ४४

[illegible] हो भन्ने [illegible]। उपसमितिको प्रतिवेदन [illegible] पनि उपधारा (५) को [illegible] पनि [illegible] र [illegible] प्रतिवेदन [illegible]। [illegible] प्रतिवेदन [illegible] प्रतिवेदन [illegible] उपधारा (४) र (५) [illegible] हो [illegible]।

प्रतिवेदन [illegible] ? [illegible]। उपसमितिको प्रतिवेदन [illegible] नेपाल सरकारको स्वीकृति [illegible]। उपसमितिको प्रतिवेदन [illegible] उपधारा (४) को [illegible] र [illegible]। [illegible] उपसमितिको प्रतिवेदन र [illegible] प्रतिवेदन [illegible]। [illegible] प्रतिवेदन [illegible]। उपसमितिको प्रतिवेदन [illegible] उपसमितिको प्रतिवेदन [illegible] उपधारा (५) [illegible] उपधारा (५) मा नेपाल सरकारको स्वीकृति [illegible]। उपधारा (५) मा [illegible] छ ? [illegible]। समितिको निर्णय र निर्देशन [illegible]। उपसमितिको प्रतिवेदनको उपधारा (४) [illegible] उपधारा (५) [illegible]। [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] मिति २०८१ असार ३१, [illegible] १ र ६ मा [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

श्री [illegible] [illegible]

[illegible]

सिकाउनु पर्ने थियो। तैपनि, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] राम्रु हुँदैन थियो। त्यो (क) भन्दा राम्रु [illegible] [illegible]. हेर्ने [illegible] [illegible] हामीले सिकाउने भनेको हाम्रो [illegible] [illegible] त्यो [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] पनि यहाँ [illegible] [illegible], [illegible] भनेर [illegible] दिन [illegible] [illegible]। [illegible] त्यो [illegible] दिने तरिका नै पढ्नुपर्छ। त्यो [illegible] [illegible] हामीले हेर्नै पढ्दैनौं। त्यो [illegible] नै [illegible] भन्ने हामीले [illegible] [illegible] पनि पढ्नुपर्ने त्यसो हुनाले उपधारा (४) पछि (५) पढ्नुपर्छ कि [illegible] भन्ने [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुरा छ, [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुरा छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हामीले [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुराले हामीलेत [illegible] [illegible] पनि [illegible]। हामीले [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible], पछि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ५ को (क) [illegible] [illegible] छ त्यो (क) नै [illegible] [illegible] थियो। यदि हामीले [illegible] हेर्ने [illegible] [illegible] त्यो ५ को (क) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] पर्छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। ४८ र ६१ [illegible]। १०/११ [illegible]

संयोजक बैठकको मिति २०८१ साउन २ गते सुशासित समिति [illegible] [illegible] गर्नु भएको [illegible]

[illegible]।

<u>श्री [illegible] [illegible], सचिव (सहसुरा), प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय</u> दफा ८२ (१) [illegible] (४) [illegible] गर्यो। उपदफा (२) [illegible] १५० पनि [illegible] गर्यो। दफा १५० को उपदफा (१) को खण्ड (ग) पनि [illegible] गर्यो। त्यहाँ पनि केही कुराहरू [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] २ गते [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वर्ष ४५, [illegible] वर्ष ६० [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। ५. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible]

[illegible]

[illegible] कानुन [illegible]

[illegible] गर्न पाएको [illegible]

श्री [illegible], [illegible] सचिव, नेपाल सरकार [illegible]

[illegible]

[illegible] पछि [illegible] विभिन्न [illegible] गर्न सकिन्छ । कुलिङ अफ पिरियड राख्नु हुँदैन भनेर [illegible] उक्त [illegible] [illegible] गरेको हो । [illegible] यो विधेयक [illegible] [illegible] राख्नु हुँदैन [illegible] । प्रधानमन्त्री, [illegible] [illegible] [illegible] र पुन: [illegible] [illegible] "[illegible]" [illegible] समय कुलिङ अफ पिरियड राख्नु हुँदैन भनी [illegible] गरेको हो । [illegible] विधेयक पछि [illegible] [illegible] कुलिङ पिरियड राख्नु हुँदैन [illegible] [illegible] हो । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुरा [illegible] हो । [illegible] [illegible] । कर्मचारीहरुलाई [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हो । यही कारण कुलिङ अफ पिरियडका उपदफा (४) र (५) को [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हुन सक्ने हो भनी [illegible] [illegible] मिति २०८१ साउन ४ को [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्नु परेको भनाइ।

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] तथा [illegible] [illegible]: सरकारी कर्मचारीलाई [illegible] कुलिङ अफ पिरियडको [illegible] राख्नु [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । प्रधानमन्त्री कुलिङ अफ पिरियड [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] पनि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हो । [illegible] [illegible] कुलिङ अफ पिरियड [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुरा [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] कुलिङ अफ पिरियड राख्नु [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मिति २०८१ साउन ४ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्नु परेको भनाइ।

[illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] तथा [illegible] [illegible] [illegible]: [illegible] [illegible] [illegible] कुलिङ पिरियड [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विधेयक [illegible] [illegible] । [illegible] कुलिङ पिरियड [illegible] [illegible] विधेयक [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हो । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] पनि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] यो विधेयक [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुलिङ पिरियड [illegible] । [illegible] विधेयक [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] कुलिङ पिरियडको [illegible] कर्मचारीहरुलाई [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] पनि त्यो [illegible] कुरा जानकारी [illegible]

[illegible] पाठक-पाठक [illegible] र [illegible]

[illegible] २०८२ [illegible] गर्नु [illegible] ।

श्री [illegible] [illegible] ८८ [illegible]

[illegible] र [illegible] ।

[illegible]

व्यवस्था रहेको हेर्नु पर्ने हुन्छ। यसमा कानून मन्त्रालय, संसदका [illegible] समन्वय गराउनु पर्ने हुन्छ र विज्ञहरूको समेत राय लिनु पर्छ भन्ने लाग्छ। समितिको प्रतिवेदन [illegible] बाहेक अनेक समितिलाई भेटेको छ, तर कुनै विधेयकको सम्बन्धमा मैले कुनै [illegible] दिएको छैन। [illegible] अन्तिम प्रतिवेदनको ड्राफ्ट कानून र सम्बन्धित मन्त्रालयलाई हेर्न दिनु पर्छ जस्तो लाग्छ। मलाई यो [illegible] त्रुटि हो भन्ने लाग्छ। [illegible] हो, त्यही लाग्छ। [illegible] सिफारिस [illegible] मलाई लाग्दैन। मैले मिडियामा आएपछि जानकारीमा पाएको हो। [illegible]

[illegible]

श्री [illegible] (कानून), [illegible] प्रतिवेदन: [illegible] विधेयकको [illegible] १४ [illegible] र [illegible] २ [illegible] विधेयकको [illegible] १२ [illegible] ६ [illegible] विधेयक [illegible] १४ [illegible] पश्चात् [illegible] भएको हो। उक्त विधेयकको दफा ८४ को उपदफा (४) पछि उपदफा (५) पछि [illegible] उपदफा (४) मा [illegible] हुन्छ। [illegible] दफा ८४ को उपदफा (४) मा [illegible] नियुक्ति [illegible] हुँदैन [illegible] छ। [illegible] २०८२ [illegible] ६ [illegible] गर्नु [illegible]।

श्री [illegible] सिंह, सांसद, [illegible] प्रतिवेदन: [illegible] विधेयक [illegible] हुन्छ। विधेयकमा [illegible] हुन्छ। [illegible] विधेयकमा [illegible] हुन्छ। [illegible] पर्छ। [illegible] विधेयकको [illegible] हुन्छ। [illegible] हुन्छ [illegible] पर्छ। विधेयकको [illegible] हुन्छ। [illegible] विधेयकमा [illegible] हुन्छ। [illegible] पर्छ। [illegible] हो। [illegible] हो। [illegible] छ। [illegible] विधेयकको [illegible] छ। [illegible]

प्रतिवेदन [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हो। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छैन। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] सक्छ, [illegible] [illegible] प्रतिवेदनको [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छैन [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छैन। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] नै [illegible] [illegible] हो। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छैन। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] सक्छ। [illegible] [illegible] प्रतिवेदन [illegible] [illegible] हो [illegible] [illegible] प्रतिवेदन [illegible] छ, [illegible] [illegible] [illegible] हो। [illegible] [illegible] [illegible] छ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हो। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। प्रतिवेदन [illegible] [illegible] [illegible] छैन, प्रतिवेदन [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] प्रतिवेदन [illegible] [illegible] [illegible] छैन। [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मिति [illegible] साल साउन ८ गतेको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] भनाई।

<u>[illegible] [illegible] तथा सुशासन [illegible] [illegible] [illegible] भनाई</u>

<u>[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]</u>- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] महत्वपूर्ण [illegible] हो। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] महत्वपूर्ण [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] हो। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] प्रतिवेदन [illegible] [illegible] हो। [illegible] नै [illegible] हो र प्रतिवेदन [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (२) र (३) को [illegible] र [illegible] [illegible] प्रतिवेदन [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] प्रतिवेदनमा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] २०८१।४।१ मा लागु भएको भनाई।

[illegible] २०८१।४।१ मा लागु भएको भनाई।

[illegible]

[illegible] २०८१।४।१ [illegible]।

[illegible] (१) [illegible] १५ [illegible] (१) [illegible] २०८१।४।१ [illegible]।

[illegible] १,३ [illegible] १/२ [illegible] २०८१।४।१ [illegible]।

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

भए, यस्तो भएको त्रुटि [illegible] यसमा [illegible] अनुसन्धान गर्नु पर्छ। हामीले [illegible] उपस्थित भएर दुई दिन [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] पछि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (४) [illegible] (५) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुलिङ पिरियडको [illegible] दुई वर्ष [illegible] [illegible] मिति २०८१।४।१ मा शुरु भएको बताई।

[illegible] [illegible]: यसमा हामीले दुई वर्ष कुलिङ पिरियड राखे भनेर [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] पछि [illegible] १/४ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हामीले [illegible] दुई वर्ष [illegible] [illegible] पछि १ [illegible] माननीय [illegible] [illegible] [illegible] उपस्थितिमा दुई वर्षको कुलिङ पिरियड [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] दुई वर्ष कुलिङ पिरियड [illegible] [illegible] पछि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हामीलाई [illegible] [illegible] बैठकको मिति २०८१।४।१ मा शुरु भएको बताई।

[illegible] [illegible]: [illegible] दुई वर्षको कुलिङ पिरियडमा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कानुनको हो कि, [illegible] कानुन [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कानुनको [illegible] [illegible] [illegible] भएको [illegible] छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि छ, [illegible] त्रुटि छ भनेर [illegible] [illegible] [illegible] कर्मचारीको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] पर्छ। [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] हुन्छ, भनी [illegible] बैठकको मिति २०८१।४।१ मा शुरु भएको बताई।

[illegible] [illegible]: कुलिङ पिरियड राखे कि [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] १/४ [illegible] कुलिङ पिरियडको [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] कसरी [illegible] कसरी [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] भएको छैन। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] भएको छ। [illegible] गर्दै [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] २०८२।४।१ मा राख्नु भएको भनाई।

<u>सभासद [illegible] [illegible]</u> [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] ४८ [illegible] मिति २०८२।४।१ मा राख्नु भएको भनाई।

<u>सभासद [illegible] [illegible]</u> [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] २०८२।४।१ मा राख्नु भएको भनाई।

<u>सभासद [illegible] कुमार [illegible]</u> [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] । [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मिति २०८२।४।१ मा राख्नु भएको भनाई।

माननीय [illegible] सिंह: [illegible]

माननीय [illegible] [illegible] मिति २०८२।४।५ मा [illegible] भएको बताई।

माननीय [illegible] [illegible] मिति २०८२।४।५ मा [illegible] भएको बताई।

माननीय [illegible] सिंह: [illegible] मिति २०८२ [illegible] भएको बताई।

मुख्य सचेतक, प्रमुख सचेतक, सचेतक, संसदीय दलका नेता र स्वतन्त्र सांसद [illegible]

[illegible]

माननीय [illegible], प्रमुख सचेतक, नेपाली काँग्रेस: [illegible] १०८२ [illegible] गर्नु भएको भनाई।

माननीय [illegible], प्रमुख सचेतक, राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी: [illegible]

हाम्रो कानून निर्माण प्रक्रिया [illegible] व्यवस्थापिका, न्यायपालिका र [illegible] लोकतान्त्रिक [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] ... मिति २०८२ साल साउन ४ गते ... [illegible]

[illegible] ... मिति २०८२ साल साउन ४ गते ... [illegible]

[illegible] ... मिति २०८२ साल साउन ४ गते ... [illegible]

[illegible]

[illegible] कुनिस [illegible] सिरिया [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुनिस [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कुनिस सिरिया [illegible] छ। कुनिस सिरिया [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्नु पर्छ। [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] हुनु पर्छ। [illegible], [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] हुनु पर्छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मिति २०८२ साल साउन ४ गते यस [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्नु [illegible] [illegible]।

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] कुनिस सिरिया [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मिति २०८२ साल साउन ४ गते यस [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्नु [illegible] [illegible]।

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] छ। [illegible] छ र [illegible] [illegible] [illegible] छ।

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ र [illegible] [illegible] छ [illegible] [illegible] मिति २०८२ साल साउन ४ गते यस [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्नु [illegible] [illegible]।

परिच्छेद-४

समितिको निर्णय

प्रतिनिधि सभाको मिति २०८१ असार १३ को बैठकबाट संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को प्रतिवेदनमा छुट भएको भनी समस्यामूलक बहस तथा संसदीय सुझाव विशेष समितिलाई जिम्मेवारी प्रदान गरिएको निष्कर्ष निकाल्न गठन गर्न समितिले यस रीतको संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को सम्बन्धमा पुनरावलोकन गर्न राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिद्वारा गठित उपसमिति र उक्त समितिको प्रतिवेदन, समिति र उपसमितिमा प्राप्त माननीय सदस्यहरू, प्रतिनिधि सभाका माननीय सभामुख र अन्य, संसदीय दलका मुख्य/प्रमुख सचेतक, प्रतिनिधि सभामा प्रतिनिधित्व गर्ने विभिन्न राजनीतिक दलका माननीय सदस्य एवं सम्बन्धित माननीय सदस्यहरूद्वारा यस विशेष समिति समक्ष प्राप्त राय सुझाव, प्रतिवेदन, राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समिति र उपसमितिका विगत भूमिकाको अध्ययन, उपलब्ध अन्य अभिलेख, अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यास, विज्ञहरूको राय एवं समुचित प्रश्न अनिवार्य आधारमा यस प्रतिवेदनमा देहाय बमोजिम समितिको निर्णय गरिएको छ:-

नेपाल सरकार, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका तत्कालीन माननीय मन्त्री श्री ... प्रस्तुत गरेको संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० मिति २०८० फागुन २१ गते संघीय संसद सचिवालयमा दर्ता भई मिति २०८० चैत १ गते प्रतिनिधि सभामा प्रस्तुत भएको र मिति २०८० चैत २१ गतेको प्रतिनिधि सभाको बैठकमा सैद्धान्तिक छलफल भए पश्चात् सो विधेयकमाथि माननीय सदस्यहरूबाट प्रस्तुत एवं व्यक्तिगत गरी जम्मा १ हजार ५ सय ६३ बुँदामा संशोधन प्रस्ताव परेको थियो। प्रतिनिधि सभाको मिति २०८१ जेठ १५ गतेको निर्णयानुसार राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिमा दफावार छलफलको लागि पठाइएको संशोधन प्रस्ताव सहितको सो विधेयकमाथि राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले २०८१ साउन ३० गते सैद्धान्तिक छलफल गरेको थियो। तत्पश्चात् मिति २०८१ भदौ १५ गतेदेखि विधेयकमा संशोधन प्रस्ताव दर्ता गर्ने माननीय सदस्यहरू, सम्बन्धित विज्ञहरू, मुख्य/प्रमुख सचेतकहरू, लोक सेवा आयोगका पदाधिकारीहरू, निजामती सेवाका ट्रेड युनियनका पदाधिकारीहरू र अन्य सरोकारवालासँग समितिले विभिन्न मितिमा छलफल गरेको थियो।

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिमा रहनु भएका माननीय सदस्यहरु

क्र.सं.	नामावली	दलीय सम्बद्धता
१.	[illegible]	[illegible]
२.	माननीय अनिल [illegible]	जनमत पार्टी
३.	[illegible]	[illegible]
४.	माननीय अशोक कुमार राई	जनता समाजवादी पार्टी
५.	[illegible]	नेपाली कांग्रेस
६.	माननीय कृष्ण गोपाल श्रेष्ठ	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)
७.	[illegible]	[illegible]
८.	माननीय [illegible] (कान्छी)	राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी
९.	[illegible]	[illegible]
१०.	माननीय दिलेन्द्र प्रसाद बडु	नेपाली कांग्रेस
११.	[illegible]	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)
१२.	माननीय [illegible] गिरी	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)
१४.	[illegible]	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)
१५.	माननीय पूर्ण बहादुर खड्का	नेपाली कांग्रेस

१५.	माननीय प्रकाश अधिकारी	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)
१६.	माननीय वासु देव घिमिरे	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)
१७.	माननीय [illegible]	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी
१८.	माननीय मेनका कुमारी पोखरेल	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)
१९.	माननीय [illegible]	[illegible]
२०.	माननीय राजेन्द्र कुमार राई	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)
२१.	माननीय [illegible] प्रसाद साह	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)
२२.	माननीय विश्वनाथ [illegible]	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)
२३.	माननीय [illegible]	नेपाली काँग्रेस
२४.	माननीय [illegible] शुक्ला	लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी, नेपाल
२५.	माननीय [illegible]	नेपाली काँग्रेस
२६.	माननीय हितराज पाण्डे	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)
२७.	माननीय [illegible]	नेपाली काँग्रेस

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले २०८१ माघ १० देखि फागुन [illegible] सम्म [illegible] विधेयकको दफावार [illegible] दफा १ देखि दफा १० को उपदफा (१) सम्म [illegible] अनुसार [illegible] प्रतिवेदन पेश गर्ने मिति २०८१ फागुन [illegible]

र एक सचिवको कायम रहेको देहाय बमोजिम ११ माननीय सदस्यहरू रहनु भएको थियो:-

क्र.सं.	नामावली	पद
१	माननीय विराज भक्त श्रेष्ठ	सभापति
२	माननीय अशोक कुमार राई	सदस्य
३	माननीय ईश्वरी देवी न्यौपाने	सदस्य
४	माननीय चन्दा कार्की (भण्डारी)	सदस्य
५	माननीय [illegible]	सदस्य
६	माननीय बुद्धिमान तामाङ	सदस्य
७	माननीय [illegible]	[illegible]
८	माननीय राजेन्द्र प्रसाद पाण्डे	सदस्य
९	माननीया [illegible]	सदस्य
१०	माननीय सर्वेन्द्र नाथ शुक्ला	सदस्य
११	माननीय [illegible]	[illegible]

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले ... सभामा पेश भएको संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को दफा ८२ मा देहायको व्यवस्था रहेको देखिन्छ।

८२. अलग नोकरी शर्त वा सेवा शर्त नहुने: (१) निजामती कर्मचारीहरू लागु हुने प्रकारको नोकरी शर्त वा आर्थिक लाभ वा कुनै सुविधा प्राप्त गर्ने गरी पदाधिकारी, कामकाज, विशेषज्ञ वा कुनै हैसियतको सेवा प्रदान गर्ने कार्य गर्नु हुँदैन।

(२) उपदफा (१) मा उल्लेखित कुरा देखिको कुनै आदि कुनै निकायको कार्यक्षेत्रले देहायको कार्य गर्ने तथा गराउने अधिकार हुनेछ:-

(क) नेपाल सरकारले तोकेको निर्देशन बमोजिम गरी शैक्षिक, वैज्ञानिक, प्राविधिक, अनुसन्धानात्मक, सांस्कृतिक, कला, भाषा, पर्यटन वा खेलकुद सम्बन्धी कार्य गर्ने,

(ख) प्रचलित कानुन बमोजिम अनुमति लिई स्वदेशी वा विदेशी शैक्षिक संस्थासँग सहकार्य गर्दाको बखत सम्बन्धित शैक्षिक संस्थामा कुनै सेवा पुऱ्याउन वा त्यस्तो संस्थाले चाहेको कुनै कार्य गर्ने,

(ग) विश्वविद्यालयको स्वीकृति लिई नेपाल सरकारको नीति निर्देशन बमोजिम गरी स्वदेश वा विदेशमा कार्यक्रममा सहभागी हुन, प्रवचन दिन वा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्ने,

(घ) विश्वविद्यालयको पूर्वस्वीकृति लिई कार्यक्रम बाहिर आफ्नो सदस्यता शैक्षिक, प्राज्ञिक वा प्रशिक्षण संस्थामा प्रतिनिधित्व वा अनुसन्धान गर्ने,

(ङ) नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारद्वारा सञ्चालित वा नेपाल सरकारको पूर्ण वा आंशिक स्वामित्व वा नियन्त्रणमा रहेको प्रशिक्षण संस्थामा कार्यक्रमको व्यवस्था तथा गर्ने गरी प्रशिक्षण सम्बन्धी कार्य वा अनुसन्धान गर्ने,

(च) अन्तर्राष्ट्रिय शैक्षिक, प्राज्ञिक वा अनुसन्धानमूलक संघसंस्था वा नेपाल सदस्य रहेको क्षेत्रीय वा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाको क्षेत्र सम्बन्धित विज्ञ, प्रमुख उपलब्ध गराउने लागि उपयोगी हुने देखी विश्वविद्यालयको लिए स्वीकृत योजना अन्तर्गत विज्ञता सेवा गर्ने,

(छ) प्रचलित ऐन वा कुनै सुविधा दिने, कार्यालयको व्यवस्था गर्ने र नेपाल सरकारले तोकिए बमोजिम गरी आफ्नो गैरसरकारी सेवामा स्थापना वा अन्य कुनै सम्बन्धित संस्थामा आबद्ध हुन।

स्पष्टीकरण: यस खण्डको प्रयोजनका लागि "प्राज्ञिक संस्था" भन्नाले सम्बन्धित आवश्यकता पूरा गर्ने विश्वविद्यालय सम्बन्धित अनुसन्धान स्थापित गर्ने प्रयोजनका निमित्त रहेका

[illegible]

(ख) कर्मचारीको [illegible] सरकारी [illegible] तथा कार्यक्रम [illegible] गर्ने।

(३) उपदफा (२) को खण्ड (क) [illegible] लोक सेवा आयोग वा सार्वजनिक निकायबाट [illegible] सिफारिस [illegible] दिन पाइने छैन।

(४) [illegible] देहायका काम गर्नु हुँदैन-

(क) [illegible] नियुक्ति [illegible]

(ख) [illegible]

(ग) [illegible] काम गर्ने।

(५) उपदफा (४) विपरीत [illegible] दिन पाइने छैन।

[illegible]

मिति २०८१ फागुन १२ गते [illegible] बैठक [illegible] लोक सेवा आयोग [illegible]

क्र.सं.	नाम,पद	मिति	बैठक संख्या
१	[illegible]	[illegible]	[illegible]
२	श्री [illegible] सचिव, [illegible]	बैठक १०	१
३	श्री [illegible]	[illegible]	[illegible]
४	डा. [illegible] सचिव, [illegible]	[illegible] १४	१
५	श्री [illegible]	[illegible]	[illegible]
६	श्री [illegible] सचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्‌को कार्यालय	बैठक १०	१
७	श्री [illegible] सचिव, [illegible]	[illegible]	[illegible]

८	श्री [illegible] शर्मा, सचिव, लोक सेवा आयोग	१०८१ फागुन १४,१६,१५,१२,	१
९	[illegible]	[illegible]	[illegible]
१०	श्री [illegible] कुमारी [illegible], सहसचिव, लोक सेवा आयोग	फागुन १८	१
११	श्री [illegible]	[illegible]	[illegible]
१२	श्री [illegible] कुमार [illegible], सहसचिव, कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१०८१ फागुन ११, फागुन १४,१६,१८,१९,२०,२२,२३,२४, २७,२८, चैत ३,४,५,६,७,८,१०,११,१२,	[illegible]
१३	श्री [illegible], सहसचिव, लोक सेवा आयोग	[illegible]	[illegible]
१४	श्री [illegible], उपसचिव, कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय	१०८१ फागुन १४,१६,१८,१९,२०,२२,२३,२४, २८,३,४,६,७,८,१०,१२,	१६
१५	श्री [illegible], उपसचिव [illegible]	फागुन [illegible] चैत [illegible]	[illegible]

	[illegible]		
१४	श्री ब्रज किशोर प्रसाद साह, अध्यक्ष, नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	फागुन २४	१
१५	डा. प्रदीप कुमार पुरी [illegible] नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	फागुन २४	१
१६	डा. इन्दिरा शर्मा, नेपाल पशु चिकित्सा परिषद्	फागुन २४	१
१७	डा. [illegible] अधिकृत, नेपाल बेटेरिनरी एसोसिएसन	फागुन २४	१
१८	श्री रामचन्द्र अधिकारी, अध्यक्ष, नेपाल निजामती कर्मचारी संगठन	चैत ८	१
१९	श्री [illegible] अध्यक्ष, नेपाल निजामती कर्मचारी [illegible]	चैत ८	१

<u>उपसमितिको छलफल र निर्णय</u>

माननीय विनोद प्रसाद [illegible] को संयोजकत्वमा गठित उपसमितिको बैठक फागुन २४ मिति २०८१ चैत ८ को [illegible] नियमावलीको दफा ८२ को उपदफा (१) र (३) मा [illegible] छलफल गर्ने गरी [illegible] विधेयकको दफा [illegible] देखि दफा [illegible] सम्मका केही दफा/उपदफाहरूमा [illegible] सहित संशोधनकर्ताले [illegible] गर्ने र

बैठक सङ्ख्या १८, मिति २०८१ चैत १० मा समितिको बैठकमा छलफलका क्रममा [illegible] विधेयकका केही दफाहरूमा नेपाल सरकारका मुख्य सचिवसहित [illegible] गर्नुपर्ने [illegible]। यस समितिको सचिवालय, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको सहभागिता रहने गरी उपसमितिको आगामी बैठकमा पेश गर्ने गरी विधेयकको प्रतिवेदन तयार गर्न निर्देशन [illegible] भनी बैठकको निर्णय [illegible]।

मिति २०८१ चैत ११ को उपसमितिको बैठकबाट समितिको सचिवालय, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको सहभागिता रहने गरी उपसमितिको प्रतिवेदनमा छलफल गरिने भनी निर्णय [illegible]। उपसमितिको चैत १२ को बैठकको निर्णयमा उपसमितिले तयार पारेको [illegible] केही विषयहरूमा सामान्य परिमार्जन गरी उपसमितिको अन्तिम प्रतिवेदन समितिमा [illegible] पेश गर्ने निर्णय गरिएको भनी बैठकमा निर्णयार्थ [illegible] प्रस्तुत गरिएको थियो। उपसमितिले मिति २०८१ चैत १३ को निर्णयबाट राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिमा उपसमितिका संयोजक माननीय [illegible] [illegible] र समितिका सचिव [illegible] [illegible] तयार पारेको संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को सम्बन्धमा उपसमितिको प्रतिवेदनको खण्ड सङ्ख्या ३२ मा देहायको व्यवस्था उल्लेख गरिएको थियो।

“३४. विधेयकको दफा ८२ को उपदफा (३) पछि देहायको उपदफा (४) थपी त्यसपछिको उपदफा क्रम मिलाउने-

“(४) निजामती कर्मचारी वा अन्य सरकारी सेवाबाट अवकाश भएको कर्मचारीले सेवाबाट अवकाश पाएको मितिले एक वर्ष अवधि पूरा नभई कुनै पनि संवैधानिक वा सरकारी पदमा नियुक्ति पाउने छैन।

तर नेपाल सरकारले गर्ने कूटनीतिक नियुक्ति वा नेपालको संविधान बमोजिम न्याय परिषद्को सिफारिसमा न्यायाधीश पदमा हुने नियुक्ति पाउन यस उपदफाको व्यवस्थाले बाधा परेको मानिने छैन।”

उपसमितिले पेश गरेको प्रतिवेदनमा दफा ८२ मा थपिएको उपदफा (४) को प्रावधानमा माननीय [illegible] पाण्डे, माननीय [illegible] अधिकारी, माननीय [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] को आधारमा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

हुने गरी संवैधानिक वा कूटनीतिक तथा नेपाल सरकारले गर्ने अन्य कुनै नियुक्ति लिन [illegible] [illegible]

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिमा छलफल र निर्णय

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिका उपसमितिले पेश गरेको प्रतिवेदन समितिको मिति २०८१ चैत १० को [illegible] [illegible]

[illegible] उपदफा (१) मा [illegible] दफा ८२ को उपदफा (१) [illegible] उपदफा (५) मा [illegible] नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति [illegible]। मिति २०८२ वैशाख २८ को [illegible] नेपाल सरकारको [illegible] र २०८२ जेठ ३ गतेको [illegible] बैठक [illegible] ५१ [illegible]।

[illegible]

मिति २०८२ चैत २ गतेको राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिको बैठकले देहाय बमोजिमको निर्णय गरेको समितिको निर्णय पुस्तिकाबाट देखिएको छ:-

"१. समितिको आजको बैठकमा संघीय निजामती सेवाको गठन, सञ्चालन र सेवाको सर्त सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०८० को सम्बन्धमा समितिले गठन गरेको अध्ययन उपसमिति प्रतिवेदन उपर छलफल गर्ने।

२. उक्त उपसमिति प्रतिवेदन संशोधनसहित समितिले सर्वसम्मतिले पारित गर्ने।"

<u>राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिका सभापति र समिति सचिवको प्रतिवेदनमा हस्ताक्षर</u>

मिति २०८२ चैत ९ को राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिको बैठकमा भएको निर्णयबमोजिम समितिको दुई औपचारिक बैठक गरी सौहार्दपूर्ण सहमतिमा निर्णय भएको देखिन्छ। मिति २०८२ चैत ६ गते प्रतिवेदनमा हस्ताक्षर गर्ने गरी समितिका माननीय सभापति रामहरि खतिवडा, माननीय संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्री राज कुमार गुप्ता, माननीय शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्री रघुजी पन्त, माननीय विशेष प्रधान मन्त्री, माननीय सौगात सेठ, समिति सचिव श्री सुरज कुमार दुरा, संघीय मामिला तथा सामान्य

[illegible] तत्पश्चात् मिति २०८२ चैत १३ को [illegible] मिति २०८२।०२।१३ को [illegible] मिति २०८२ चैत ६ [illegible]

मिति २०८२ चैत १३ गते राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले संघीय संसद् प्रतिनिधि सभामा पेश भएको निजामती सेवा विधेयक, २०८० को सम्बन्धमा समितिको प्रतिवेदनको क्रम संख्या ४३ मा विधेयकको दफा ८२ को सम्बन्धमा देहाय बमोजिम संशोधन गर्ने बेहोरा उल्लेख भएको देखिन्छ-

"८४. विधेयकको दफा ८२ मा-

(१) उपदफा (३) पछि देहायको उपदफा (४) थपी त्यसपछिका उपदफाहरूको क्रम मिलाउने-

"(४) निजामती कर्मचारी वा अन्य सरकारी सेवाबाट पेन्सन लिएको वा अवकाश पाएको कर्मचारीले सेवाबाट अवकाश पाएको मितिले दुई वर्ष अवधि पूरा नभई पुनः सो संवैधानिक वा सरकारी पदमा नियुक्ति पाउने छैन।"

(२) उपदफा (५) पुनर्क्रमशः [illegible] कायम हुने उपदफा (६) मा रहेको "नेपाल सरकारको पूर्वस्वीकृति नलिई" भन्ने शब्दहरू झिक्ने।

(३) उपदफा (५) [illegible] कायम हुन आउने उपदफा (६) मा रहेका "उपदफा (४) बमोजिम" भन्ने शब्दहरूको सट्टा "उपदफा (५) बमोजिम" भन्ने शब्दहरू राखी।"

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले मिति २०८२ चैत [illegible] मा पारित गरेको र २०८२ चैत १३ मा समितिका सभापति र समितिका सचिवको हस्ताक्षर भएको समितिको प्रतिवेदनमा केही विषय थपघट भएको भन्ने [illegible] प्रतिवेदनको आधारमा [illegible] छ। २०८२ चैत [illegible] गतेको राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले पारित गरेको प्रतिवेदनको सम्बन्धमा समितिको माननीय सदस्यहरूको अन्तिम सहमति हुने भन्ने [illegible] पुनः बैठक बसी माननीय सदस्यहरूले [illegible] छ। [illegible] रहेको छ।

[illegible] कार्यव्यवस्था महाशाखा, [illegible] "[illegible]" [illegible] राज कुमार [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ।

[illegible] पेश गर्ने कार्य [illegible] महाशाखा, [illegible] प्रतिवेदन [illegible] मिति २०८२ चैत १०, ११, १२, १३, १४, १५, १६, १९ र २० मा पेश हुने गरी [illegible] मिति २०८२ [illegible] उपदफा (१) [illegible] उपदफा (५) को खण्ड (क) मा रहेको "[illegible] नियुक्ति [illegible] नियुक्ति [illegible]" भन्ने [illegible] छ।

त्रुटिका सम्बन्धमा छानबिन विरुद्ध लगायत पदाधिकारी र व्यक्तिलाई पुनः कारवाही गर्नु पर्ने वा नपर्ने । यसै उपर निर्णय गुणस्तर तर्फ यो समिति गठन गर्ने समितिलाई तोकिएको कार्यादेश कार्यविधिको निष्कर्ष पुग्नको विभिन्न यस परिच्छेदमा उक्त सम्बन्धी तथ्यहरु विश्लेषण गरिएको छ। समितिलाई तोकिएको कार्यादेश कार्यविधिको निष्कर्ष तथा सिफारिसको समाविष्टको परिच्छेदमा उल्लेख छ।

परिच्छेद-६

निष्कर्ष र सुझाव

६.१ संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को सम्बन्धमा राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिबाट स्वीकृत पेश भएको प्रतिवेदनमा मूल विधेयकको दफा ८२ मा उपदफा (४) थपिएकोमा उपदफा (६) मा रहेको व्यवस्थाले गर्दा कानूनी अस्पष्टता थपिएको हुँदा के कति असरहरु पर्न जान सक्ने हो? सो सम्बन्धमा सुनिश्चित गर्ने बारे व्यवस्था।

यस उपसमिति गठनपश्चात् कार्यादेश बमोजिम निष्कर्ष र सुझावको लागि समितिद्वारा प्राप्त प्रस्ताव, सरोकारवाला पक्षहरुको सुझाव, राजनीतिक दल, सम्बन्धित मुख्य/प्रमुख सचेतक, सम्बन्धित मन्त्रालयहरूको धारणा, राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समिति र उपसमितिको निर्णय पुस्तिका समेतको अध्ययनबाट यस उपसमितिलाई तोकिएको कार्यादेशको बुँदा ३ को खण्ड (क) मा संघीय निजामती सेवा विधेयक, २०८० को सम्बन्धमा राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिबाट स्वीकृत पेश भएको प्रतिवेदनमा मूल विधेयकको दफा ८२ मा उपदफा (४) थपिएकोमा उपदफा (६) मा रहेको व्यवस्थाले गर्दा कानूनी अस्पष्टता थपिएको हुँदा के कति असरहरु पर्न जान सक्ने हो? सो सम्बन्धमा अध्ययन गर्दा मूल विधेयकको दफा ८२ मा — "<u>आफ्नो सेवाको शर्त वा सेवा शर्त नहुने</u>" भन्ने शीर्षक अन्तर्गतको उपदफा (४) मा-

"संघीय निजामती सेवाको राजपत्राङ्कित विशिष्ट वा प्रथम श्रेणीको पदबाट सेवा निवृत्त भएको व्यक्तिले सेवा निवृत्त भएको मितिले दुई वर्षसम्म नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति नलिई देहायको काम गर्न हुँदैन:-

(क) संवैधानिक वा कूटनीतिक नियुक्ति तथा नेपाल सरकारले गर्ने अन्य कुनै नियुक्ति बाहेकको अन्य नियुक्ति लिन,

(ख) अन्तरसरकारी निकाय वा अन्तर्राष्ट्रिय निकाय बाहेकका कुनैपनि निकायबाट सञ्चालित आयोजनामा कर्मचारी वा परामर्शदाताको रूपमा कार्य गर्न,

(ग) अवकाश हुने मितिले एक वर्षभित्र ग्रहण गर्ने निजामती कर्मचारीलाई सम्बन्धित रहेको संस्था वा त्यस्तो निजामती निकाय वा संस्थाको कर्मचारी वा पदाधिकारीको रूपमा काम गर्न।"

विधेयकको दफा ८२ को उपदफा (४) मा यो व्यवस्था राख्नुको मुख्य उद्देश्य एकतावद्ध विशिष्ट वा उच्च श्रेणीका निजामती कर्मचारीलाई निजि प्रवृत्तिमा अवस्था निहित स्वार्थ रोक्ने उद्देश्यले व्यवस्था गरेको देखिन्छ। विधेयकको सम्बन्धमा लोकसेवा आयोगको सैद्धान्तिक सुझाव, सम्बन्धित मन्त्रालयहरूको लिखित राय, राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिका सदस्यको यस विधेयकप्रतिको सैद्धान्तिक दृष्टिकोण समेतमा एकतावद्ध विशिष्ट वा उच्च श्रेणीका अधिकृतहरू अवकाश भएपछि निजि क्षेत्रमा संवैधानिक वा कुटनीतिक नियुक्ति रोक्न लगाउने गरी कुलिङ अफ पिरियड राखी विधायन गरेको देखिन्छ।

विधेयक राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिमा पेश भएपछि राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिको सैद्धान्तिक छलफल र केही उपसमितिमा छलफल गरिसकेपछि सम्पूर्ण विधेयकमा दफा ८२ सम्बन्धी उक्त छलफल गरी समितिमा पेश गरी उपसमितिले पारित गरेको र उपसमितिले पुनः विधेयकमा दफा ८२ को सम्बन्धमा थप छलफल गर्ने भनी गई उक्त उपसमितिमा छलफल गरी मिति २०७२।११।१३ को निर्णय बमोजिम गरी उपदफा (४) मा यसै ले उल्लेख गरिएको व्यवस्था राखेको देखिन्छ।

"निजामती कर्मचारी वा अन्य सरकारी सेवाबाट अवकाश प्राप्त कर्मचारीलाई सेवाबाट अवकाश पाएको मितिले एक वर्ष अवधि पूरा नभई कुनै पनि संवैधानिक वा सरकारी पदमा नियुक्ति गर्न नहुने।

तर नेपाल सरकारले गर्ने कुटनीतिक नियुक्ति वा नेपालको संविधान बमोजिम निर्वाचनबाट हुने नियुक्ति यस उपदफाको व्यवस्थाले बाधा पर्नेछैन।"

यसरी उक्त विधेयक र सरकारी निजामती र सरकारी सेवाबाट अवकाश प्राप्त कर्मचारीहरूलाई अवकाश पाएको मितिले एक वर्ष अवधि पुरा नभई संवैधानिक वा सरकारी पदमा नियुक्ति नगर्ने निषेध अवधि (कुलिङ अफ पिरियड) को सिद्धान्तलाई विधायिकी नीति (Legislative Policy) को रूपमा स्वीकार गरेको देखिन्छ।

मिति २०८१।११।१४ को उपसमितिको निर्णयबाट स्वीकृत विधेयकको नीति अनुरूप प्रस्तावित विधायन समितिको प्रतिवेदन, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयलाई समावेश गरी समीक्षा प्रतिवेदन तयार गर्न निर्देशन दिएको देखिन्छ।

उपसमितिले मिति २०८२।१२।१४ मा समितिको समक्ष पेश गरेको प्रतिवेदनमा समितिको मिति २०८२।०१।२८ को बैठकमा दफा ८२ मा एक नीतिको उपदफा (४) को प्रतिबन्धात्मक वाक्यांश "तर नेपाल सरकारले गर्ने *कूटनीतिक नियुक्ति वा नेपालको संविधान बमोजिम न्याय परिषद्को सिफारिसमा न्यायाधीश पदमा हुने नियुक्ति बाहेक यस उपदफामा उल्लेखित अवधि लागू हुने छैन*" भन्ने व्यवस्था थिएको प्रतिवेदन समावेश पेश गरेको र मिति २०८२।०२।०२ को बैठकमा विधेयक प्रस्तावको समितिबाट पारित सुझावमा रहेका "कूटनीतिक तथा विशिष्ट" को व्यवस्थालाई पनि समेटेर यस पूर्व गरी उक्त नेपाल सरकारको प्रस्ताव प्रस्तुत गरेकोमा उक्त व्यवस्था तथा सुझाव समितिले समेत गरेको विधेयकको अन्तिम समीक्षा प्रतिवेदनमा उपसमितिद्वारा नीतिको उपदफा (४) को सट्टा देहाय बमोजिमको व्यवस्था राखी पारित गरेको देखिन्छ।

"(४) *निजामती कर्मचारी वा अन्य सरकारी सेवाबाट राजीनामा दिएको वा अवकाश भएको कर्मचारीले सेवाबाट अवकाश भएको मितिले दुई वर्ष अवधि पूरा नभई कुनै पनि संवैधानिक वा सरकारी पदमा नियुक्ति पाउने छैन।*"

उक्त नीतिको उपदफा (४) को व्यवस्था र समितिको उपदफा (४) उपदफामा निर्धारित व्यवस्था भएको उपदफा (४) को व्यवस्थाको तालमेलयुक्त कानूनी सामञ्जस्य (Legal Consistency) मिलेको छ छैन भनी हेर्दा नीतिको उपदफा (४) क- निजामती कर्मचारी वा अन्य सरकारी सेवाबाट राजीनामा दिएको वा अवकाश भएको कर्मचारीले सेवाबाट अवकाश भएको मितिले दुई वर्ष अवधि पूरा नभई कुनै पनि संवैधानिक वा सरकारी पदमा नियुक्ति पाउने छैन भन्ने व्यवस्था र उपदफा (४) को खण्ड (ख) मा संवैधानिक वा कूटनीतिक नियुक्ति तथा नेपाल सरकारले गर्ने अन्य कुनै नियुक्ति पदहरूको पदमा नियुक्ति दिन भन्ने व्यवस्थाबीच कानूनी सामञ्जस्य भएको देखिन्छ।

कानून प्रयास सम्बन्धमा गर्ने महत्वपूर्ण नीतिगतको औजार हो। कानून निर्माण गर्दा विधेयकको नीति सम्बोधनमा तथा प्रतिबिम्बित हुनु पर्दछ। कानूनमा

प्रयोग हुने शब्द, वाक्य, वाक्यांश, पदावली आदि कुराहरूको विशिष्ट अवस्था हेर्नु पर्ने हुन्छ। यस सन्दर्भमा उपसमिति र समितिले मूल विनियमको दफा ८९ का उपदफा (४) थपी विशेष योग्यको विधायिकी नीति (Legislative Policy) नै उपदफाका विपरीत कायम भएको उपदफा (५) बमोजिमको उपदफा (४) मा समायोजित मूल विधायिकी नीतिविपरीत प्रत्यक्ष देखिएको (Apparent on the face of the record) देखिएको छ। यसै तथ्य विश्लेषणबाट कानुनी व्याख्याका पदावली दफा १३० को उपदफा (४) को भाव रहेको यो देखिँदैन। अस्पष्टको अवस्था वा देखिएका शब्द र वाक्य स्पष्ट नभई द्विविधा (Ambiguity) भएको अवस्थामा कानुन व्याख्याको स्वर्णिम नियम (Golden Rule) अपनाउने लागि विधायिकाको मनसाय पत्ता लगाउनु पर्ने हुन्छ। यस शब्द र वाक्य प्रयोगबाट विधायिकी नीति स्पष्ट छ भने त्यसमा कसैले अर्थ लगाउनु पर्दैन भन्ने कानुन व्याख्याको सर्वमान्य सिद्धान्त रहेको छ। यस कुराहरूमा विनियमको दफा ८९ मा थपिएको उपदफा (४) तीन कायम भएको उपदफा (५) न्यायपूर्ण बुद्धिमत्ता (General Prudence) को व्यक्तिले पनि स्पष्ट कानुन व्याख्यात्मक त्रुटिको देख सक्छ।

के यसै कारणले उक्त कानुनी व्याख्यात्मक त्रुटिलाई नै भन्ने सम्बन्धमा विवादित कुराहरूलाई यस "पुलिस बल विनियम" सम्बन्धमा लेखी उजुरीको विवेचना गर्नु सान्दर्भिक हुने देखिन्छ। नेपाल सरकारको स्वीकृत संगठन संरचना तथा व्यवस्थापन सम्बन्धमा सम्बन्धित स्वीकृत दरबन्दी प्रतिवेदित व्यवस्था गर्ने व्यवस्थाको विनियमावली "पुलिस बल विनियम" को व्याख्यात्मक सिद्धान्त विविध लिखि, विवाद, "पुलिस बल विनियम" सम्बन्धी स्पष्ट नीति विधायन विधि प्रक्रियाको पूर्ण सम्बन्धी अवलोकन गर्न सकिएको छैन, "पुलिस बल विनियम" को व्यवस्था नेपाल सरकार मन्त्रालय प्रस्ताव गरी व सान्दर्भिक हुने कुरा भई, कानुन वा नीति हुन सक्छन्, समिति र उपसमितिमा सम्मिलित मन्त्रीज्यू, सम्बन्धित मन्त्रालय र नेपाल सरकारका उच्चस्तरका पदाधिकारीहरूको "पुलिस बल विनियम" को सम्बन्धमा के कस्तो धारणा र विचार रहेको थियो, सर्वोच्च अदालत नेपालमा सम्बन्धित व्यक्तिहरूको पद सम्बन्धमा प्रत्यक्ष वा परोक्ष के कस्तो धारणा र भूमिका थियो, समितिले तयार गरेको प्रस्तावित संशोधित मूल विनियमावली एकीकृत गरी निकाय विवरण सहित (Grading Schedule) प्रतिवेदन दिने, विवाद। यसै अवस्था उजुरकर्ता

विधेयकबाट नै त्रुटि के कति कारणले हुन पाएको हो भन्ने निष्कर्षमा पुग्न सकिने देखिन्छ।

नेपाल सरकारको स्वीकृत नीतिगत व्यवस्था तर्फ गरेको विधेयकको दफा ८२ मा उपसमिति र समितिले 'कुलिङ अफ पिरियड' का सम्बन्धमा गर्दैको जस्तो स्पष्ट निर्णयको नीति विधेयकमा रहेको देखिन। संघीय निजामती सेवा विधेयकमा मुलतयमा नियम 'कुलिङ अफ पिरियड' को नीति तर्फ सम्बन्धमा नीतिगत व्यवस्था भएको सैद्धान्तिक सुझाव, सम्बन्धित सदस्यहरूको संशोधन प्रस्ताव, समिति र उपसमितिमा रहेका सम्बन्धित सदस्यहरूको राय सम्बन्धी स्पष्ट उल्लेख भएको देखिन्छ। समिति र उपसमिति समक्ष उपस्थित भई आफ्नो धारणा राख्ने सम्बन्धमा उच्च तहका पदाधिकारीहरू को 'कुलिङ अफ पिरियड' को व्यवस्था राख्नु उपयुक्त हुने, राख्नु पर्ने भनी यो विधेयकमा पनि अन्य कानुनमा राख्नु पर्ने भन्ने नै रहेको देखिन्छ। उपसमितिको निर्णय पुस्तिकाको आधारमा संशोधित उपदफा (४) र कायम गरेको उपदफा (५) का सम्बन्धमा गरिएको सुझावमा यसै कारण स्पष्ट सुझाव भनी भएको देखिन्छ। 'कुलिङ अफ पिरियड' सम्बन्धी उपसमिति र समितिको निर्णयको नीति सम्बन्धी व्यवस्था विधेयकको दफा ८२ को उपदफा (४) तर्फ संशोधित विधेयकको उपदफा (४) मा रहेको आवश्यकतानुसार स्पष्ट कानुनी व्यवस्था गरिएको देखिएन।

विधेयकको दफा ८२ मा थप गरेको उपदफा (४) र कायम भएको उपदफा (५) 'कुलिङ अफ पिरियड' सम्बन्धी स्वीकृत नीति अनुरूप विधेयकको सार्वभौम निर्णयको परिशिष्ट हुने (Legal Consistency Policy) को सिद्धान्तविपरीत भएको हुन सकेको देखिएन। यस्तो कानुनी असङ्गति के कुन कारणले के कति कारणले भएको हो भन्ने सम्बन्धमा अध्ययन गर्दा देहायको कारणले देहाय बमोजिम त्रुटि भएको देखिन्छ:-

(१) उपसमितिले विधेयकको दफा ८२ मा थप्नु सुझाव गरेको भन्ने सब उपदफाका सुझावमा गरेको र समिति बाट पारित गर्दा दफा ८२ को उपदफा (४) मा रहेको 'कुलिङ अफ पिरियड' सम्बन्धी स्वीकृत नीति अनुरूप लेखिन कायम गरिएको उपदफा (४) र कायम भएको उपदफा (५) को सीमामा कानुनी असङ्गतता मिलाउने गरी यसप्रकार सुझावमा नगरिएको हुँदा त्रुटि भएको देखिन्छ।

(२) उपसमितिले समिति समक्ष पेश गरेको प्रतिवेदनमा समितिको मिति २०८२।०२।०२ को बैठकबाट पूर्व भएको "कुलिङ अफ पिरियड" सम्बन्धी विषयमा स्पष्ट रूपमा थप परिमार्जन सहित सर्वसम्मतिले पारित गरेको परिमार्जन गरिएको प्रतिवेदन समक्ष पेश गर्नु भनि समितिमा सम्बन्धित पक्षहरूको सहमतिमा ठीक र मुनासिब गरी परिमार्जित गरेको मस्यौदाको विधेयकले समितिबाट उपदफा (४) र (६) बीच कानूनी असङ्गतता सिर्जनाहुने त्रुटि भएको देखिन्छ।

(३) समितिले पारित गरेको "कुलिङ अफ पिरियड" सम्बन्धी यस व्यवस्था प्रयोग समावेश भएको मस्यौदा प्रतिवेदनमा मूल विधेयक एकीकरण गर्ने विवरणमै (Keeling Schedule) प्रस्तुत गरेको कारणले उपसमिति समक्ष समितिको प्रतिवेदन पारित हुनमै त्रुटि हुन गएको अवस्था देखिन्छ।

(४) उपसमिति र समितिबाट स्वीकृत भएको विधेयकको मूल विधेयक सच्याउने जिम्मेवारी पाएको समिति, समिति सचिवालय, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय र सबै कार्यमा संलग्न पदाधिकारी सम्मिलित हुन नसकेको कानूनी असङ्गतता समितिको प्रस्ताव देखिन्छ।

विधेयकको दफा ८२ मा विषय थपी "कुलिङ अफ पिरियड" लागू गर्ने समितिमा भएको सैद्धान्तिक छलफल, समितिमा भएका सहमतिको संशोधन प्रस्ताव, एवम् व्यवस्था तथा मुनासिब समितिको सैद्धान्तिक छलफल, उपसमिति र समितिमा सम्बन्धित पक्षहरूको स्वीकृत गरेर हेर्दा दफा ८२ को का उपदफा (४) बीच विधेयकको उपदफा (६) मा समायोजनमा विषयमा कानूनी असङ्गतता भएको (Legal Inconsistency) त्रुटिपूर्ण मस्यौदा (Faulty Drafting) हुन गम्भीर त्रुटि देखिन्छ।

६.१ यस्तो कानुनी व्यवस्था कायम नहुने गरी प्रतिवेदन तयार हुनुमा को कसको के कस्तो भूमिका रहेको छ? [illegible] कानुनी व्यवस्था कायम नहुने गरी प्रतिवेदन तयार हुनुमा को कसको के कस्तो भूमिका रहेको छ भन्ने [illegible] सम्बन्धमा [illegible]।

विधेयकको दफावार छलफल गरी [illegible] संघीय समितिको प्रतिवेदन तयार [illegible] प्रतिनिधि सभा नियमावली, २०७९ को नियम १६१ [illegible] सम्बन्धित समितिले [illegible] विधेयकको दफावार छलफल [illegible] प्रतिवेदन तयार गरी [illegible] विधेयक बैठकमा पेश गर्ने [illegible] कानुनी व्यवस्था [illegible] कार्यविधि, २०८० को दफा १३ [illegible] प्रतिवेदन [illegible] उपसमिति [illegible] दफावार छलफल [illegible] प्रतिवेदन [illegible] समितिको बैठकमा [illegible] प्रतिवेदन पेश गर्ने [illegible] कानुनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ। [illegible] कार्यविधिको दफा १३ [illegible] उपसमिति वा कार्यदल गठन [illegible] उपसमिति वा कार्यदल गठन गर्न सकिने, उपसमिति वा कार्यदललाई [illegible] प्रतिवेदन पेश गर्नु पर्ने कानुनी व्यवस्था रहेको देखिन्छ।

[illegible] विधेयकको दफा ८२ [illegible] उपदफा (४) [illegible] उपदफा (५) [illegible] कानुनी [illegible] प्रतिवेदन तयार [illegible] कानुनी व्यवस्था अनुसार सम्बन्धित समिति, उपसमिति र विधेयक [illegible] उपसमितिको बैठक [illegible] १८ [illegible] २०८१।११।१० को [illegible] समितिको [illegible]

सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयले आफ्नो सम्बन्धमा रही आफ्नो बैठकमा पेश गर्ने गरी विधेयकको प्रतिवेदन तयार गर्न विधेयक [illegible] गर्ने [illegible] विशेष समितिको अधिकारमा, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय र कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयलाई समितिको सहमतमा विधेयक पेश गर्नु पर्ने भूमिका रहेको देखिन्छ। दुवै समय परिमार्जित विधेयकमाथि समिति, उपसमिति र विशेष समूहमा मन्त्रालय र सम्बन्धित [illegible], कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय र समितिको सचिवालय रहेको देखिन्छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विधेयक पेश विधेयकमा [illegible] हुन सके [illegible] [illegible] [illegible] पदाधिकारीहरूको समेत समिति र उपसमितिहरूको बैठकमा [illegible] [illegible] र [illegible] समितिमा समेत उपस्थिति रहेको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] सम्बन्धित विधेयकको [illegible] [illegible] भूमिका रहने देखिन्छ।

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समिति, उपसमिति, समितिको अधिकारमा, कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयमा [illegible] [illegible] कर्मचारीहरूको [illegible] [illegible] प्रतिवेदनको परिच्छेद-४ मा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] छ। समितिलाई [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि भएको भन्ने [illegible] [illegible] [illegible] विधेयकको दफा ८२ को उपदफा (४) र (५) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि भएको [illegible] सम्बन्धित [illegible] [illegible] [illegible] भूमिका [illegible] रहेको देखिएन।

६.३ समितिबाट पारित भएको प्रतिवेदनमा त्रुटि भएको भन्ने सम्बन्धमा कसैको संलग्नता देखिन्छ कि भन्ने [illegible] रहेको छ, रहेको देखिए त्यस्तो पदाधिकारी वा व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम हुने कारबाही गर्नु पर्ने वा नपर्ने भन्ने सम्बन्धमा सुझाव पेश गर्ने कार्यादेश कार्यविधिको विषयमा [illegible] गर्दा,

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले २०८१ [illegible] १० देखि फागुन १ सम्म [illegible] विधेयकको प्रस्तावना र दफा १ देखि दफा १० को उपदफा (१) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] विधेयकमाथि [illegible] [illegible] प्रतिवेदन पेश गर्ने मिति २०८१ फागुन १ मा एक महिनाको समय [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ११ [illegible] उपसमिति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] देखिन्छ। उपसमिति र समितिले [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] धारा ८२ को उपधारा (४) र (५) [illegible] [illegible] [illegible] उपसमिति र समितिको [illegible] [illegible] त्रुटि हुन गएको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि [illegible] [illegible] [illegible] देखिन्छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] धारा ८२ को उपधारा (४) र (५) को [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] देखिन्छ।

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], उपसमिति र समितिको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] देखिन्छ। उपसमितिको [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि हुन गएको देखिन्छ। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] उपसमिति र समितिको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] देखिन्छ। मिति २०८२ चैत २ मा समितिको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] मिति २०८२।०४।१२ मा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] देखिन्छ।

प्रतिवेदन [illegible] [illegible] [illegible] पेश [illegible] [illegible] कानुन [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] समितिको [illegible] [illegible] गरेको [illegible] [illegible] भूमिका [illegible] गरेको [illegible]।

राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिका सचिव [illegible] [illegible] [illegible] समितिको [illegible] [illegible] र समितिको बैठकमा [illegible] नै [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] भूमिका [illegible] [illegible] [illegible] जिम्मेवारी पूरा गरेको [illegible] [illegible]।

विधेयक [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] समिति [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] विधेयकको [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको [illegible] [illegible] र कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयको [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] नै [illegible] [illegible] र मिति २०८२।०२।०२ को समितिले पारित गरेको विधेयकको प्रतिवेदन [illegible] [illegible] मिति २०८२।०२।०६ मा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

नेपालको संविधानले [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] अधिकार तथा र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] कानुनी जिम्मेवारी हो। यस संवैधानिक र कानुनी [illegible] [illegible] संघीय [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 'पुलिस [illegible] [illegible]' को [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] जिम्मेवारी [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible] [illegible] राज्य व्यवस्था तथा सुशासन समितिले [illegible] [illegible] यो विधेयक [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 'पुलिस [illegible] [illegible]' [illegible] नेपाल सरकारको [illegible], कानुन, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयका [illegible] सचिव, संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयका सचिव, प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालयका सचिव (कानुन) [illegible] विधेयकको दफा ८२ को

उपदफा (१) र (६) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] समय मिति २०८२।०५।२३ मा [illegible] [illegible] तथा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] "[illegible] [illegible] [illegible]" का [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

[illegible] दफा ८१ को उपदफा (१) र (६) का [illegible] कानुनी [illegible] [illegible] गम्भीर त्रुटि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] पदाधिकारी वा व्यक्तिलाई के [illegible] कारबाही गर्नु पर्छ भन्ने सम्बन्धमा राजनीतिक व्यक्तिलाई राजनीतिक र नैतिक जिम्मेवारी तथा कर्मचारीले [illegible] र कानुनी जिम्मेवारी हुने [illegible] [illegible] [illegible] सुझाव एवं निष्कर्ष यस समितिको [illegible] छ।

६.४ कानुन [illegible] [illegible] [illegible] हुने [illegible], [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] हुन नदिन के कस्तो सावधानी वा उपायहरू अपनाउनु पर्ने हो सो सम्बन्धमा सुझाव पेश गर्ने सम्बन्धमा:-

[illegible] [illegible] र [illegible] हुने [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible]। [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] कानुन, न्याय तथा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]। [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Ranking Schedule) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] त्रुटि [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] सबै [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
गर्न आवश्यक रहेको छ।

(ख) [illegible] [illegible] [illegible]

1. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] व्यवस्था गर्ने।
2. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्ने।
3. [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] (Kerling Schedule) [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्ने।
4. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] व्यवस्था गर्ने।
5. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] व्यवस्था गर्ने।
6. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वा [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] वा [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्ने।
7. [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]।

८. विधेयकहरूको प्रकृति अनुसार सरोकारवाला सुझावसंकलनका निर्णयहरू र पदाधिकारीहरूलाई कानूनतः एक भन्दा बढी अनुसार प्रतिवेदनसम्बन्धी अभ्यासमा विचार गर्ने प्रथा दिने।

(ङ) निर्णय प्रक्रियाका सम्बन्धमा

१. समितिका निर्णयहरूमा एकरूपता कायम गर्न र व्यावहारिक त्रुटि कम गर्न मापदण्डीकृत निर्णयको (फर्म्याट) ढाँचा तयार गरी लागू गर्ने।

२. सभापतिले निर्णय प्रक्रियामा सबै सदस्यहरूलाई विधेयकका दफा दफामा छलफलमा सहभागी गराई निर्णय पुस्तिकामा लेखी निर्णयमा सम्बन्धित सदस्यहरूको हस्ताक्षर गर्ने पद्धतिको विकास गर्ने।

३. बहुमतको राय र अल्पमतको विचारलाई लिपिबद्ध गर्ने निर्णय प्रक्रिया अवलम्बन गर्ने।

(च) प्रतिवेदन लेखन सम्बन्धमा

१. समितिको सचिवालयले विधेयकको प्रतिवेदन तयार गर्दा सम्बन्धित मन्त्रालय र कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालयसँग समन्वय गरी सबै सदस्यहरूको सहमतिमा प्रतिवेदनलाई अन्तिम रूप दिने। सो अन्तिम प्रतिवेदन सबै सदस्यहरूलाई अध्ययन र स्वीकृतिका लागि पुनः वितरण गर्ने।

२. समितिको अन्तिम प्रतिवेदन तयार भएपछि मात्र अन्तिम रूपमा समितिको बैठक गर्ने व्यवस्था गराउने।

३. सभापतिज्यू र सदस्यहरूको उपस्थितिमा अन्तिम प्रतिवेदनमा समितिका सबै सदस्यहरूको हस्ताक्षर अनिवार्य गर्ने।

४. समितिका प्रतिवेदनहरू र विधेयक निर्माण प्रक्रियामा एकरूपता कायम गर्न एउटै मापदण्ड लागू हुने गरी नियमावलीमा आवश्यक संशोधन गर्ने।

५. विधायिकी कार्यमा के कस्तो भयो भन्ने जानकारी लिन विधेयकको व्याख्यात्मक टिप्पणी तयार गरी अभिलेखीकरण गर्ने।

(छ) अन्य सुझावहरू

१. सभाका नियमावलीमा समितिका सचिवको काम, कर्तव्य र अधिकारको स्पष्ट उल्लेख गर्नुपर्ने:

- विधेयकको प्रतिवेदन तयार गर्ने लगायत समिति सचिवलाई पूर्ण जिम्मेवार बनाई आवश्यकता अनुसार सम्बन्धित र कानून मन्त्रालयसँग समन्वयात्मक भूमिका खेल्ने व्यवस्था गर्ने।
- पुरा पदको कर्मचारीलाई समिति सचिवको जिम्मेवारी दिने गरी व्यवस्थामा एकरूपता कायम गर्ने।

३. [illegible] मूल्याङ्कित अभिलेखीकरण:

- [illegible] र महत्वका [illegible] सबै [illegible], निर्णयहरू र प्रतिवेदनहरूलाई एकीकृत रूपमा संकलन गर्ने र [illegible] [illegible] ऐतिहासिक अभिलेख राख्ने।
- [illegible] [illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible] अभिलेखहरूको उचित संरक्षणको प्रबन्ध गर्ने।

४. [illegible] विवाद सम्बन्धी कार्यक्रम:

- [illegible] [illegible] कानुनी [illegible] र [illegible] [illegible] प्रकारका [illegible] मुद्दाहरूलाई नियमित [illegible] विवाद कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।
- [illegible] मुद्दाहरूलाई विधि निर्माण [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्ने: [illegible] [illegible] सहयोगी हुने [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] तथा [illegible] गराउने।

५. [illegible] क्षमता सुदृढीकरण गरी भूमिकालाई प्रभावकारी बनाउने:

- [illegible] [illegible] [illegible] विवरण संकलन संरचना मूल्याङ्कन गरी [illegible] [illegible] [illegible] गर्ने: कर्मचारीको [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] गर्ने। [illegible] भौतिक पूर्वाधारको सुनिश्चित गर्ने।
- प्रविधि तथा [illegible] क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रमका लागि [illegible] [illegible] [illegible] विनियोजन हुने व्यवस्था गर्ने।
- नियमित तालिम र क्षमता अभिवृद्धि कार्यक्रममार्फत [illegible] [illegible] एवं [illegible] [illegible] कौशल वृद्धि गर्ने।
- [illegible] [illegible], [illegible] र [illegible] सम्बन्धी [illegible] भूमिकालाई स्पष्ट एवं [illegible] बनाउने।
- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] अन्य [illegible] भूमिका स्पष्ट गर्ने।
- [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] शुरुवात गर्ने।

६. समन्वयका सूत्र:

- समितिको बैठक [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] र [illegible] [illegible] [illegible] सुनिश्चित गर्ने: [illegible] र

[illegible] बैठक गर्ने। [illegible] एक [illegible] र [illegible] समीक्षा बैठक गर्ने र [illegible] समीक्षा बैठक गर्ने।

- [illegible] प्रभावकारी [illegible] भूमिका निर्वाह गर्ने।
- विधेयकमा [illegible] सम्बन्धमा आवश्यकता अनुसार [illegible] समन्वय गर्ने।

६. [illegible]

- [illegible] कानुनी व्यवस्था गरी त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।

७. कानुन निर्माण समन्वय

- कानुन निर्माणका सम्बन्धमा [illegible] विधेयक [illegible] संशोधन गर्ने विधायन प्रक्रियालाई [illegible] गर्ने।
- [illegible] गरी [illegible] र [illegible] विधेयकको [illegible] भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने।
- कानुन निर्माण र कार्यान्वयन अवस्थाको नियमित समीक्षा तथा [illegible] मूल्याङ्कन गरी [illegible] प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्ने।
- [illegible] विधेयकमा हुने [illegible] र [illegible] गरी गुणस्तरीय कानुन निर्माणमा जोड दिने।
- [illegible] र [illegible] विधेयकको [illegible] गरी [illegible] हुनु पर्ने।

८. परीक्षामा पारदर्शिता र स्वच्छ मापदण्ड

- विद्यालय तहदेखि सहित [illegible] प्रत्येक चरणको स्वच्छ मापदण्ड [illegible] सबै [illegible] विद्यार्थी हुने [illegible] कार्यान्वयन [illegible] नियमावलीमै स्पष्ट गर्नु पर्ने।
- विद्यार्थी पुन जाँचका [illegible] पनि [illegible] जानकारी वेबसाइटमार्फत निश्चित समय उपलब्ध गराउनु पर्ने।
- परीक्षाको काम कारबाहीलाई पुनर्जीवित र प्रभावकारी बनाउन आधुनिक सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको अधिकतम उपयोग गर्ने।

९. उच्चस्तरीय अध्ययन समिति वा आयोग गठन

उपरोक्त सबैका साथ समग्र शिक्षा व्यवस्थापन कार्य र परीक्षालाई समयानुकूल सुधार गर्न शिक्षा व्यवस्थाको अध्ययन र पुनरावलोकनका लागि विषयविज्ञ सहितको उच्चस्तरीय अध्ययन समिति वा आयोग गठन गरी त्यसका आधारमा शिक्षा व्यवस्थामा सुधार गर्ने।

अनुसूचीहरू

अनुसूची-१

[illegible]

[illegible]

[illegible], १९४८ [illegible]

[illegible]

[illegible], १९८२

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible]

[illegible]

2. [illegible]

- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]
- [illegible]

[illegible]

[illegible]

(१) [illegible]

[illegible]

[illegible]

(क) [illegible]

(ख) [illegible]

(ग) [illegible]

(घ) [illegible]

(ङ) [illegible]

(च) [illegible]

(छ) [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]
  - [illegible]
  - [illegible]
  - [illegible]
- [illegible]
  - [illegible]
  - [illegible]
  - [illegible]
  - [illegible]

[illegible]

[illegible]

- [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

अनुसूची-२

समितिको कार्यावधि थप सम्बन्धी पत्र

संघीय संसद सचिवालय

अनुसूची-१

समितिको विभिन्न मितिको बैठकमा आमन्त्रित व्यक्तिहरू

क्र.सं.	नाम थर	पद
१	श्री मदन पौडेल	पूर्वसचिव, नेपाल सरकार
२	श्री शालिग्राम ढकाल	संविधानविद्
३	श्री सूर्यराज राई	सचिव, प्रतिनिधि सभा
४	डा. सुरेन्द्र अर्याल	सचिव, राष्ट्रिय सभा
५	डा. ऐनन्दा पाण्डे	सचिव
६	श्री हुमनाथ महर्जन	सहसचिव
७	श्री निर्मला देवी लामिछाने	सहसचिव
८	श्री एकराम गिरी	सहसचिव
९	श्री दिना कार्की थापा	सहसचिव
१०	श्री कृष्ण निरौला पौडेल	सहसचिव
११	श्री उत्तमकुमार भण्डारी	सहसचिव
१२	श्री रामहरि शर्मा	सहसचिव
१३	श्री रेखा उपाध्याय खनाल	उपसचिव
१४	श्री शरद अमात्य	उपसचिव
१५	श्री मधुव वडाल	उपसचिव
१६	श्री शिवराज महत	उपसचिव

[illegible]

क्र.सं.	नाम थर	पद
१	श्री [illegible]	अध्यक्ष
२	श्री [illegible]	[illegible]
३	श्री [illegible]	कोषाध्यक्ष
४	श्री [illegible]	सदस्य
५	श्री [illegible]	सदस्य
६	श्री [illegible]	सदस्य
७	श्री [illegible]	सदस्य

[illegible]

[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]

[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]

	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]
	[illegible]	[illegible]

[illegible]	१. [illegible]	[illegible]
	२. [illegible]	[illegible]
	३. [illegible]	[illegible]
[illegible]	१. [illegible]	[illegible]
	२. [illegible]	
[illegible]	१. [illegible]	[illegible]
	२. [illegible]	
[illegible]	[illegible]	[illegible]
[illegible]	[illegible]	[illegible]

समितिले कार्य सम्पादनका सिलसिलामा लिएका केही प्रतिनिधिमूलक तस्वीर